

13. Франко, І. Б. Д. Гринченко. Література українського фольклору 1777–1900 / І. Я. Франко // Зібрання творів: у 50 т. – Т. 33. – К.: Наукова думка, 1982. – С. 444–449.

14. Чорновіл, В. Твори: у 10 т. – Т. 1. Літературознавство. Критика. Журналістика / В. Чорновіл / [упоряд. Валентина Чорновіл; передм. В. Яременка, М. Коцюбинської]. – К.: Смолоскип, 2002. – 640 с.

15. Яременко, В. В. Борис Гринченко. Проза: автореферат дис. на стиск. уч. степ. канд. філол. наук / В. В. Яременко. – Київ, 1969. – 28 с.

Summary

The article focuses on the phenomenon of the Hrinchenkos' creative contacts and national social activity in Podilya in the context of the cultural life of Ukraine during the first decades of the XX centuries, which is characterized by activation of national formation and development of Ukrainian language, culture and science.

Key words: Kamianets-Podilsky State Ukrainian University, financial fund, publishing houses, Ukrainian literature, national language.

Одержано 17 квітня 2013 року

УДК 929.5(=161.2)“1919/1920”

А.М.Трембіцький

Члени відомих українських родин Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів і Солухи-Приходьків-Герасименка-Філя в Українській республіканській капелі (березень 1919 – липень 1920)

Висвітлено участь членів відомої української родини Січінських-Чехівських-Січинських-Шандорів – Володимира Січинського, брата і сестри колишнього голови уряду УНР Володимира Чехівського – Андрія, Олекси і Зінаїди та членів знаної подільської родини Солухи-Приходьків-Герасименка-Філя – Олекси, Ольги (Тусі) Приходьків, Ольги Ватич у діяльності Української республіканської капелі під час її зарубіжного турне країнами Європи та коротка їх діяльність після розпаду Капелі.

Ключові слова: Володимир Січинський, Олекса Чехівський, Зінаїда Чехівська-Курчинська, Олекса Приходько, Ольга (Туся) Приходько-Лоська-Башико, Ольга Приходько (дів. Ватич), Українська республіканська капела, Поділля.

В сучасний період особливого сенсу набуває вивчення та осмислення історії епічної культури українців, яке пов'язане не лише із суто пізнавальними інтересами, а й використанням кращих традицій в повсякденній національно-культурній розбудові незалежної демократичної України. Історія свідчить, що українські патріоти навіть у важкі часи розбудови самостійної української держави в добу Визвольних змагань українського народу 1917–1924 рр. значну увагу приділяли й перетворенням в культурній сфері, що давало змогу трудовому люду відчувати на державному рівні турботу про створену їхніми предками культурну спадщину, особливо українську пісню. Вони добре розуміли, що українська пісня, – це історія українського народу, народу-трудівника й народу-воїна, який віками витрачав своє життя на боротьбу за свою свободу. 16 січня 1919 р. музичний відділ Міністерства освіти УНР за дорученням голови Директорії С.Петлюри, намагаючись “піднести на належну ступень українську пісню, народну й штучну та ознайомити з нею як найширші кола громадянства у нас і закордоном” і, незважаючи на складну соціально-політичну та економічну ситуацію, оголосив, що “ним в самому найскорішому часі формується Українська республіканська капела”, а її першим кроком “буде концертна подорож до Західної Європи, яка має початися у першій половині лютого”. Саме тому праця “в Капелі буде прирівнюватися до служби в державних інституціях, даватиме права на пенсію і відповідно оплачуватиметься” [1]. 24 січня 1919 р. Директорія УНР, виявляючи турботу про всі культурні ніші – від народної творчості (створення капели бандуристів) і до елітарного хорового мистецтва, започаткувала Українську республіканську капелу (далі – Капела) [2].

Про історію творення Капели та її нелегке, проте досить успішне, зарубіжне турне країнами Європи (березень 1919 – липень 1920 рр.) написано чимало. До цієї проблеми зверталися в своїх працях В.Січинський (Кам'янець-Подільський, 1920) [3; 4; 5], Моренко (Кам'янець-Подільський, 1920) [6], В.Щербаківський (Лондон, 1955) [7] та інші (Кам'янець-Подільський, 1919) [1; 8], (Нью-Йорк, 1958) [9]. Чимало для розкриття історії діяльності Капели зробили О.Кошиць, П.Щуровська-Росиневич, О.Чехівський, які зібрали значні архівні та музейні матеріали (фільм, золота книга, різні нагороди, частина бібліотеки, діловодство, багато афіш, рецензій і програмок, дещо з одягу, фотографій тощо) про Капелу та передали їх у Музей Визвольної Боротьби України в Празі [10, с. 18].

Першим спеціальним ґрунтовним дослідженням про Капелу стала праця видатного мистецтвознавця, професора Орлового університету в Празі З.Недлі “Ukrájinška republikánska Kapela” (Прага, 1922) [11], в якій він “згадує про перший виступ Капели, як про одно з своїх найбільших мистецьких вражень”. Дослідник докладно подає мистецьку оцінку Капели та її диригента і стверджує, що це був “першорядний хор, який своєю артистичною вартістю рівняється найславнішим хорам цілого світу” [10, с. 18].

В 1929 р. “Товариство ім. Ол. А. Кошиця в Парижі” опублікувало збірку критичних матеріалів з періодичної преси про мистецьку працю Капели –

“Українська пісня за кордоном, світова концертна подорож Українського національного хору під проводом Олександра А. Кошиця (голос закордонної музичної критики)” [10, с. 19].

Через 10 років після З.Несєдлі на сторінках україномовного видання української діаспори США “Народна Воля” були оприлюднені “деякі витяги” з “п’яти-томового щоденника” колишнього архіваріуса Капели Л.Безручка (Скрентон, 1932) [10, с. 18; 12; 13] про гастролі Капели в Європі з березня 1919 р. аж до кінця липня 1920 р., “коли Капела після першого свого розпаду в Берліні перестала існувати як державна установа УНР в цілм своїм складі”. Автор “подає багато цікавих подробиць”, а також “азначає й деякі неуспіхи та невдачі Капели” [10, с. 19].

Спогади колишнього кур’єра Капели О.Пеленського “Українська пісня в світі. Світова концертна подорож Української республіканської капели” (обкладинку до неї оформив В.Січинський – авт.) (Львів, 1933), – це одна з найбільших праць “про закордонну подорож Капели”. “Моєю ціллю, – писав автор, – є заохотити теперішнє наше молоде покоління (яке не знає може навіть нічого про такі величезні наші успіхи), щоби хоронило цей наш найбільший скарб, пісню, його плекало й розвивало, щоби він не став... “заритим талантом”, тільки аби все блистів, як найкращі самоцвіти...” [14, с. 36]. Але, хоча О.Пеленський й подав цінні “фактичні описи подорожі та рецензії з чужої преси”, вони, на жаль, не завжди відповідають дійсності, а опис подій “відзначається місцями претенсійністю й браком смаку”, тому “своєрідна гіперболічність” “викликає недовір’я до деяких його тверджень” [10, с. 19].

Негативні риси праці О.Пеленського викликали появу праці колишнього члена “Комітету співаків” та Ради Капели О.Чехівського “Мое слово” (Париж, 1935) [15], в якій автор закидає О.Пеленському “необ’єктивність” і азначає, що він “належав до групи “Приходьківських ідеалістів”, або як їх тоді називали – “націоналістів”, які під проводом свого “шефа” [О.Приходька] творили в Капелі свою “капелю”, основою якої були колишні хористи Першого національного хору в Києві, де керівником був Олекса Приходько [10, с. 19].

Вітчизняні дослідники М.Гордійчук (1989) [16], Н.Калуцка (2001) [17], М.Головащенко (2004, 2008) [18; 19], В.Чудний (2008) [20], Л.Семенко (2008) [21] та інші, посилаючись на спогади О.Кошиця (Вінніпег, 1947–1948 [22]; Вінніпег, 1952, 1970, 1974 [23]; Київ, 1989, 1998 [24; 25]), ідеалізують О.Кошиця, як “чародія української музики” [16], “вісника світової слави української пісні” [18], називають його творчість “феноменом” [19], забуваючи при цьому, що славу Капели, завданням якої “було ознайомлення чужинців з українською культурою – пісню і музикою та загалом пропаганда українського імені та нової держави в світі” [26], творив не він один, а всі учасники творчого колективу, без яких не настала б “зоряна година маєстро” [20]. Можливо, це відбулося через те, що їхні праці побудовані лише на спогадах О.Кошиця, які, зважаючи на думку багатьох науковців, – є тенденційним джерелом, “оскільки їх пишуть з розрахунком на публікацію та ознайомлення широких кіл читачів”, в яких

автор завжди “намагається прикрасити описувані у спогадах події і вигідно показати свою участь у них”. На правдивість спогадів досить часто “впливає соціальний стан їх автора, його політичні переконання, час написання їх та його віддалення від того періоду та подій, які описуються, а також справжня роль автора у цих подіях” [27, с. 204–205]. При цьому ж дослідники підходять вибірково до спогадів колишніх членів Капели і залишають поза увагою щоденники С.Колодівни та спогади Л.Безручка “З піснею по світах і рідних закутках” (Нью-Йорк, 1951) [13], “якими б тенденційними не здавалися” вони, але вони водночас є “унікальними джерелами, що дають власні, “інші” ракурси висвітлення внутрішнього життя Капели” [28; 29]. Адже вони зберегли для сучасних дослідників найціннішу інформацію – “точний маршрут, дати виступів, назви залів, присутність “особливих” персон, настроїв колективу та О.Кошиця під час концертів і після них”. У щоденниках С.Колодівни, що на думку знаної дослідниці Н.Калуцкої є цінним інформативним джерелом, “відображено щоденні турботи капелян, відірваних від рідного середовища, взаємини в колективі, об’єктивні труднощі, а також суб’єктивна “ворохобня”. Адже “винятковий творчий злет” Капели, “її тріумфальна концертна подорож по Європі супроводжувалися наростанням конфліктних ситуацій усередині колективу”, а “непривабливі епізоди буття хористів, впродовж короткого часу перетворили зовні успішний монолітний хоровий організм на осередок протистояння громадських, мистецьких та особистих інтересів”. Все це стало ще одним із аспектів діяльності Капели, що породило кризу в “європейський” період її гастролей [30, с. 34].

Знаний історик С.Наріжний характеризує діяльність Капели під час її гастролей в Європі досить об’єктивно писав, що її надзвичайний успіх залежав від “диригента, Капели й самої української пісні” [10, с. 30]. В. Січинський також стверджує, що величезний успіх Капели був можливим не тільки завдяки “прекрасному виконанню самого хору та його незвичайного диригента О.Кошиця, але також величезній організаційній праці адміністрації хору, про яку мало хто знав”. При цьому значну “працю вложила у виховування хору і поодиноких партій” помічник головного диригента П.Щуровська-Росиневич; “незвичайні організаційні й дипломатичні здібності” виявив диригент професор О.Приходько, який “був завжди на висоті свого завдання, тактовний, вигадливий і спритний, особливо в пропаганді українського мистецтва, української ідеї”; багато “чорної” і невдячної праці” виконав адміністратор хору О.Пеленський; “важливою ділянкою” була діяльність перекладачки Г.Ватич, яка досконало знаючи англійську, німецьку та французьку мови, “дивувала чужинців перфектним знанням мов”, перекладаючи “всі програми, зміст пісень, вірші та інший пропагандивний матеріал про Україну” [31]. Знаний український державний та громадський діяч В.Приходько писав: “І треба признати і зазначити, що виступи Капели, під умілим диригуванням О.Кошиця, мали надзвичайний успіх у чужинній публіки. Капела стала популярною по усій Європі і її виступи – були тріумфальним походом української пісні”, адже

Капела “відкривала перед усією Європою незнаний досі український народ і мову українську, державу українську” [32, арк. 13].

Сьогодні, на підставі наявних джерел, із впевненістю можна стверджувати, що поряд із О.Кошицем, значний внесок у творення та діяльність весесвітньовідомої Капели внесли подільяни – господар Капели Олександр Курчинський (23.08.1894 – †?) (під час подорожі одружився із Зінаїдою Чехівською); брат і сестра Віктора Приходька – адміністратор Капели Олекса (5.10.1887, с.Лас-тівці, нині Кам’янець-Подільський р-н – 8.02.1979, Прага) і солістка Ольга (Туся) Лоська (за другим шлюбом Башко) (5.06.1900 (1903?), Кам’янець-Подільський – 5.05.1996, Львів); кур’єр Володимир Січинський (24.06.1894, Кам’янець-Подільський – 25.06.1962, Савт Бавнд Брук (США) і його дружина сопрано-солістка Михаїла (Михайлина) Оризик (9.10.1895, Львів – 19.06.1989, Савт Бавнд Брук) [33, с.174]; тенор-соліст Гриць Кіриченко (23.04.1888, с.Лука, нині Ярмо-линецький р-н Хмельницької обл. – †?); сопрано-солістка Віра Туркало (у 1920 р. вийшла заміж за члена Воєнно-санітарної місії УНР в Німеччині Андрія Журавля) (24.07.1896, с.Немиринці, нині Городецький р-н Хмельницької обл. – †?); сопрано-солістка Софія Гаєвська (18.09.1895, Брацлав – †?); тенор-соліст Леонтій Сорочинський (17.06.1895, Гайсин – †?); бас-соліст Гліб Шандрівський (20.06.1896, Тульчин – †?); лектор французької мови державного українського університету, перекладач Капели та всіх її видань впродовж подорожей Ганна Ватич (вийшла заміж за тенора Романа Кирчівана) (28.07.1889, с.Манявці – †?); сопрано-солістка Ольга Ватич (сестра Г.Ватич і дружина Олекси Приходька (11.07.1891, Кам’янець-Подільський – 14.01.1981, Прага); альт-солістка Ніна Гордаш (4.04.1900, с.Слобідка – †?); сопрано-солістка Тетяна Георгієвська (вийшла заміж за О.Кошиця) (2.01.1892, с.Великі Хутори (6 верст від Вінниці [22, с.188-191]) – 26.03.1966, Вінніпег); бібліотекар Олександр Кізима (9.03.1891, с.Біляни – †?); альт-солістка Ніна Машкевич (6.06.1897, с.Северинівка – †?); тенор-соліст Дмитро Миронюк (24.10.1895, с.Грицьківка – †?); бас-соліст Михайло Рошахівський (26.01.1891, с.Концеля – †?); альт-солістка Євдокія Чабаненко (27.11.1896, с.Пещанівка – †?); брат і сестра колишнього голови уряду УНР Володимира Чехівського – уродженці с.Горохуватка (Київщина): альт-солістка Зінаїда Чехівська-Курчинська (05.10.1896 – †?); старшина Армії УНР, бас-соліст, член “Комітету співаків” та Ради Капели Олекса Чуприна-Чехівський (1892 – †1955, Абондан, Франція), які разом з іншими членами Капели, зробили значний внесок у її творення та сприяли її успішним виступам під час гастролей в Європі. На жаль, сьогодні майже призабуті імена славних українських співаків, які через обставини того часу розгубилися по всьому світу й доля багатьох із них у більшості випадків й досі невідома [14; 34, арк. 1; 35; 36; 37].

При цьому важливо зазначити, що частина майбутніх членів Капели успішно закінчила Маріїнську гімназію в Кам’янці-Подільському, серед них: Ганна (1906), Ольга (1908, срібна медаль) і Євгенія (1914, срібна медаль) Ватичі [38]. Крім того, частина майбутніх членів Капели приймала активну участь у

діяльності Подільської “Просвіти” – Ганна та Ольга Ватичі, Олекса Приходько, Володимир Січинський, Михайлина Орисик, Віра Туркало та інші [39, с. 9].

Водночас зауважимо, що участь членів відомої української родини Січинських-Чехівських-Січинських-Шандорів – Володимира Січинського, брата і сестри колишнього голови уряду УНР В.Чехівського – Олекси і Зінаїди, а також членів знаної подільської родини Солухи-Приходьків-Герасименка-Філя – Олекси і Ольги (Тусі) Приходьків, Ольги Ватич, у діяльності Капели до і після розпаду, знайшла своє часткове відображення в працях З.Неєдлі (Прага, 1922) [11], Л.Безручка (Скрентон, 1932, Нью-Йорк, 1951) [12; 13], О.Пеленського (Львів, 1933) [14], О.Чехівського (Париж, 1935) [15], С.Наріжного (Прага, 1941) [10; 40], О.Кошиця (Нью-Йорк, 1942) [41], В.Січинського (Нью-Йорк, 1954) [26; 31; 42], І.Розгона (Торонто, 1966) [43], Ю.Костюка (Словаччина, 1967) [44], П.Стерчо (Нью-Йорк, 1979) [45], Ю.Шерегія (Словаччина, 1993) [46], М.Мушинки (Словаччина, 1995) [47], Н.Калуцкої (Київ, 2001) [17], Й.Баглая (Ужгород, 2003) [48], Т.Росул (Київ, 2003) [49], В.Логвіної (Кам’янець-Подільський, 2004, 2005, 2006) [50; 51; 52], Н.Калуцкої (Київ, 2007) [30; 53], І.Стряпка (2008) [54; 55], в інших публікаціях (Джерзи Ситі, 1925) [37], (Париж, 1929) [56], (Нью-Йорк, 1936) [57], (Париж ; Нью-Йорк, 1980) [58] тощо [59].

З урахуванням усіх наявних та виявлених матеріалів, нами в рамках повноцінного створення просопографічних портретів названих українських родин, висвітлюється діяльність членів цих родин в Капелі в березні 1919 – липні 1920 рр. та частково їх подальша доля. Розкриваючи історію творення Капели О.Кошиць у своїх спогадах “З піснею через світ” [24, с. 21] пише, що 1 січня 1919 р. під час святкування 25-літнього ювілею М.Вороного С.Петлора запросив його і К.Стеценка до себе поговорити про “важні справи” [24, с. 21; 60]. 2 січня С.Петлора запропонував талановитому українському композитору, хоровому диригенту і музично-громадському діячу К.Стеценку (24.05.1882 – 29.04.1922) і визначному українському хоровому диригенту, композитору і вченому-етнографу, талановитому педагогу, голові музичного відділу Міністерства освіти УНР О.Кошицю (12.09(30.08).1875 – 21.09.1944) “створити хорову капелу, підготувати з нею добірну програму і, не гаючи часу, виїхати у велике гастрольне турне по світу” [2; 18, с. 80; 20; 58, с. 3387; 61, с. 365], щоб українською піснею та гімном “Ще не вмерла Україна” донести вість про створення нової держави [61, с. 365]. Так, голова Директорії і Головний Отаман військ УНР С.Петлора “знайшов один з найкращих шляхів презентації своєї молоді країни світові”, адже “прекрасно розумів невідворотний вплив високого, справжнього мистецтва на будь-яку аудиторію” [10, с. 19; 18, с. 81; 32, арк. 12].

Після цього в музичному відділі “почалась спішна й дуже трудна робота укладання законопроекту про Капелу”, “за діло взялись не фахівці цього діла”, а “музики і їх добрі знайомі та приятелі, які туди напхались”. Розробку штатів Капели і кошторис було доручено скласти О.Кошицю та голові Національного хору С.Шишківському, в яких не було досвіду і тому “цифри брались прямо з стелі, нотувались самі дрібні речі і “графи”, забувалось найголовніше”. Вісті

про формування Капели та її подорож за кордон рознеслись дуже швидко, що викликало значне незадоволення в Національному хорі. Так, С.Шишківський, який “мило й ласкаво” працював над кошторисом, досить негативно поставився до ідеї створення Капели та відбору до неї “співаків по конкурсу”. Його підтримав К.Стеценко, який разом із членами Національного хору – С.Шишківським, Павлюком і Педою намагалися “попередити” С.Петлюру, щоб до Капели не попали “національно несвідомі” елементи і, що б він не доручав цю справу О.Кошицю [24, с. 21].

24 січня 1919 р. Директорія УНР видала Закон “Про Українську республіканську капелю” [2], як автономну мистецьку організацію при Міністерстві освіти УНР, на чолі якої мав стояти музичний шеф – диригент і одночасно, голова Ради Капели та голова її Художньої ради. Рада Капели складалася з диригента, його помічника, професора співу, адміністратора та представників хористів і вирішувала всі справи Капели, приймала і звільняла співаків та нижчих урядовців Капели. До складу Художньої ради Капели входили всі члени Рада Капели, крім адміністратора. Фінансами Капели відав окремий скарбник під наглядом Ревізійної комісії [10, с. 20].

Після прийняття закону було названо кандидатури на головного диригента: О.Кошиць, М.Леонтович, О.Приходько і К.Стеценко. На пропозицію Я.Якименка (Якова Степового – Авт.) керівником і головним диригентом новозаснованої Капели було обрано О.Кошиця, його заступником – професором співу Г.Тучапського, який мав вишколити й поставити голос, по можливості кожного члена Капели – хориста, помічником головного диригента П.Щуровську-Росиневич [10, с. 20; 24, с. 21], а головним адміністратором – колишнього професора української гімназії і диригента українських хорів у Варшаві (1909–1915), Чернігові (1915–1917), Києві (1917–1919), співробітника музичного відділу та члена Театральної ради Міністерства освіти УНР Олексу Приходька [10, с. 20; 32, арк. 10-11; 44; 45; 62; 63; 64]. Основним завданням головного адміністратора Капели було політично і дипломатично організувати виступи Капели в головних столицях Європи – Берліні, Відні, Лондоні, Парижі, Празі та інших [32, арк. 12], а також забезпечувати все необхідне для виступів Капели – найбільші зали, готелі, попередню рекламу, зв’язок з музичними діячами у кожній державі тощо [32, арк. 13].

Капела засновувалася як репрезентативна співоча установа, завданням якої було ширити за кордоном мистецьку культуру України. На неї покладалися не тільки мистецькі зобов’язання, але й завдання національно-політичні, адже вона мала показати Західній Європі, що “українці справді є окремим народом, який має власну культуру” [10, с. 20]. Капела мала складатися із 100 співаків, які набиралися по конкурсу оголошеному 24 січня 1919 р. [24, с. 21]. Серед набраних “було не мало видатних сил, відомих уже з своєї театральної діяльності”, – згадує П.Щуровська-Росиневич, яка провела декілька пробних і підготовчих співанок, – “такої голосової сили й музичної дібраності та багатства, а при тому хорової грамотності, які мала та сотня капелян” не дово-

дилося зустрічати більше ніде” [10, с. 20]. Хоча серед кандидатів у хористи були й такі, що не підходили “ні голосом, ні нотною грамотністю”. Співаки Київського національного хору на проби “з’явилися “скопом” і заявили, що пробуватись будуть тільки “оптом” і тільки в присутності своїх товаришів”, але, на жаль, їхні проби “виявились нижче всякої критики” [24, с. 15]. За своїм складом Капела, – згадує Л.Безручко, – уявляла “доволі мішаний матеріал”, це були різні за освітою, інтелігентністю, характером, національною свідомістю – “високоідейні, віддані українські громадяни й патріоти”, більшість “просто українці”. Десяток із них мали вищу освіту, декілька студентів і студенток університету, народних учителів, але “безосвітніх” не було [10, с. 21]. Із значною долею ймовірності сьогодні можна стверджувати, що власна позиція О.Кошиця під час формування Капели певним чином провокувала на негатив, адже він, “відбираючи найталановитіших співаків із Хорового товариства, студентського хору, часто не знав їхніх поглядів” [25, с. 16], тому в “підсумку половина хористів були безголосими” [60], які “нарobili потім гармидеру в дорозі, що ледве не розвалили хор з самого початку” [25, с. 17]. Але, як показали подальші події О.Кошиць щодо “безголовості” колишніх членів Національних хорів був явно несправедливим, адже “якби це було так, то не було б успіху в Галичині, не було б тріумфу в Празі”, ймовірно, це давалося “взнаки особисте відчуття скривдженості” [30, с. 39].

Пізнніше О.Кошиць писав, що він прагнув отримати найкращі голоси, але над усім цим домінував “злий геній” Капели та особисто мій – Олекса Приходько”, на той час завідувач секції організації національних хорів музичного відділу при Міністерстві освіти УНР. О.Приходько, який вже до того часу організував Перший український національний хор в Києві, де диригентами поряд із ним працювали О.Кошиць, К.Стеценко і М.Леонтович, на виборах головного диригента Капели зняв свою кандидатуру, але “наполягав на відборі учасників із Національних хорів”. Далі О.Кошиць згадує, що О.Приходько “хотів поставити Капелу у зв’язок із своєю секцією, тобто – своєю діяльністю, як організатора, хоч не йому, а мені доручив організувати Капелу Петлюра, і при тому не в загальному порядку, а в екстреному. Все ж Стеценко підтримував Приходька і канцелярщина запанувала над справжнім ділом” [25, с. 16]. У цих словах яскраво й відверто звучить, що О.Кошиць не тільки не прислухався до чужих думок і рішень щодо складу колективу, але й заперечував їх. Все це й стало в подальшому однією із причин конфлікту між О.Кошицем та О.Приходьком, що тривав увесь час існування Капели. О.Чехівський підтверджує справедливність роздратування О.Кошиця і засвідчує, що частково причини конфлікту були закладені і в Законі, згідно якого очільником, головним диригентом і Головою ради Капели був О.Кошиць, який обирався, затверджувався на посаду і звільнявся музичним відділом Міністерства освіти УНР. Водночас, адміністратор капели О.Приходько, що належав до Ради Капели і підпорядковувався О.Кошицю, обирався, затверджувався й звільнявся головним управляючим Справами мистецтва музичного відділу Міністерства

освіти УНР. Все це й призвело до “двовладдя” в Капелі [15, с. 5].

Відомі українські діячі мали різне бачення подорожі Капели закордон, одні вважали подорож доцільною й необхідною, інші були проти. Так, дуже неприхильно до цього задуму поставився М.Грушевський, який перед адміністратором Капели О.Приходьком прямо висловився: “Нащо ви то везете заграницю!”. М.Лозинський прирівнював Капелу до негритосів, запевнюючи, що Париж зовсім не обходить якась там “негритська” музика. Особливо рішуче висловлювався проти М.Шаповал, який уважав що Капела, замість того, щоб виступати перед європейськими буржуями – має співати своїм воякам на фронті, в окопах [10, с. 21]. Неприхильне відношення урядовців до Капели значно утруднювало умови її подорожі. 23 січня Рада народних міністрів УНР асигнувала на її утримання 1°184°500 крб. і ще майже 1,5 млн. – на подорож до Парижа [60], де під час проведення мирного конгресу Капела мала “нагадати про Україну вершителям доль світу” [21, с. 347]. 25 січня 1919 р. О.Кошиць домовився з О.Приходьком, як відповідальним за фінансову ситуацію в Капелі, про отримання ним грошей для Капели [25, с. 13], але грошей Капела не отримала, адже через наступ більшовиків на Київ Держскарбниця евакуювалася до Вінниці [60] і, як висловлювався тодішній міністр фінансів Б.Мартос, кредити для неї були закриті “за ненадобністю” [10, с. 21]. Проте О.Приходько за вказівкою К.Стеценка поїхав до Державної скарбниці у Вінницю та отримав 50,0 тис. крб., з них 15,0 тис. крб. привіз до Києва, а решту забрав із собою до Кам’янка-Подільського, де готував помешкання для Капели [25, с. 22].

25 січня 1919 р., О.Кошиць, не вірячи в можливість успішної організації колективу й виїзду його до Кам’янка-Подільського, залишив Київ [30, с. 37], про що пізніше писав: “Думав, що виїжджаю не надовго... а склалось інакше... Як-то кажуть: “Ідеш на день, бери хліба на тиждень... Мені й на думку не сходило, що кидаю Київ ... назавжди” [24, с. 15]. 1 лютого за розпорядженням С.Петлюри хористи з великим поспіхом, не захопивши навіть необхідних речей [26, с. 16], у надзвичайно складних умовах під керівництвом К.Стеценка евакуювалися із Києва [30, с. 37], але не всі, хто пройшов конкурс, а лише ті, хто зміг, хоча в січні 1919 р. до складу хору встигли зарахувати біля 100 осіб [60; 65, арк. 2]. З Києва виїхало лише кілька десятків, а решта, – згадує учасниця Капели С.Колодівна, – “побоялася зів’язати на непевну долю своїх близьких і залишилася, а друга, що виїзд поступив несподівано, і тому неорганізовано”. Переїзд був дуже важкий, чотири дні їхали в теплушках до Жмеринки, де через два дні дали “дуже брудний вагон III класу, який причепили до міністерського потягу” і так доїхали до Гречан. Тут “стояли два дні”, бо вагон “відчеплено від міністерського потягу і полишено судьбі”. По дорозі у Вінницю та Жмеринці до Капели були прийняті нові співачки, у т.ч. солістка Т.Георгієвська (майбутня дружина О.Кошиця), дяк Казанського собору Г.Павловський, актори Вінницького міського театру І.Паславський, М.Приємська, В.Романюк, Л.Троїцький, Г.Шандровський, який став провідним солістом Капели [21, с. 349]. “Промаявшись у холодних вагонах майже два тижні”, 37 членів Капели [10, с. 21]

прибули в Кам'янець-Подільський лише ввечері 14 лютого. В тому ж потязі до міста приїхали М.Грушевський та колишній військовий міністр УНР О.Жуковський [21, с. 348].

В Кам'янци-Подільському розпочалося нове формування державної професійної Капели, призначеної для поширення за кордоном ідеї української державної самостійності при допомозі національної пісні [47, с. 25; 52, с. 42]. 16 лютого [114, с. 40] члени Капели “зібралися в канцелярії готелю “Бель В’ю”, де О.Кошиць повідомив, що “репетиції відбуватимуться щоденно від 10 до 12 год. [66, арк. 3] у помешканнях “Просвіти”, університету чи міської управи [25, с. 25]. Того ж дня до Капели приєднався хорист Олекса Чехівський – “Allegro-udiratto”, як казав про нього О.Кошиць. Одночасно в часописах “Життя Поділля” та інших було оголошено конкурс на прийом нових членів і вже невдовзі Капела нараховувала 72 чоловіки [66, арк.3] з різних частин України – Бессарабії, Буковини, Галичини, Київщини, Поділля, Полтавщини, Степової України, Чернігівщини [10, с. 21]. Адміністратором Капели став приват-доцент з вищої математики Кам'янець-Подільського державного українського університету Микола Чайковський, який в своєму щоденнику [30, с. 39] згадував: “Мета цієї подорожі була досить-таки химерна, однак виступи хору під керівництвом прекрасного диригента залишили в моїй пам’яті незабутні враження. Це був воістину триумфальний рейд української пісні по світу” (1966) [67]. Хористкою стала 15-літня гімназистка Кам'янець-Подільської жіночої гімназії Ольга (Туся) Приходько [32, арк. 21], сестра Олекси Приходька, який виїжджаючи з Капелою за кордон “взяв її з собою, оприділивши її до Капели” [32, арк. 22]. Конферансьє і перекладачем Капели стала Ольга Ватич-Приходько (дружина О.Приходько і сестра Г.Ватич) [68; 69].

За поданням куратора Капели від уряду УНР С.Наріжного, Міністерство закордонних справ УНР призначило кур’єрами творчого колективу В.Січинського і О.Вахнянина [47, с. 25; 52, с. 43], а 25 березня 1919 р. подільський губернський комісар міліції Сергій Січинський вручив своєму брату В.Січинському закордонний паспорт громадянина Української Народної Республіки [26; 70], який він зберігав до останніх днів свого життя як головний документ. Основними завданнями кур’єра було підтримування зв’язку Капели з дипломатичними місіями УНР в країнах перебування, отримання віз і встановлення контактів з впливовими особами за кордоном тощо [26; 40, с. 6; 70]. Про те, яким чином В.Січинський попав у Капелу, – Я.Січинський в листі до А.Трембіцького від 16 липня 2011 р. пише, – що його мати Михайлина Орисик часто приймала участь в різних “гутірках (забавах) – які “Просвіта” регулярно проводила в Українському клубі “спеціально для молоді, щоби себе запізнавалася, та виростала в українському дусі”. І саме на “одній такій гутірці” мама познайомилася з В.Січинським, який закохався в Михайлину. Але ж “хор має виїхати на турне до Західної Європи, що робити”, адже В.Січинський “неспівучий”? Довідавшись, що “хор потребує кур’єра” [71], він, за підтримки Віктора та Олекси Приходьків, звернувся до куратора Капели С.Наріжного

і той, добре знаючи його батька, сприяв йому у працевлаштуванні кур'єром Капели. Розкриваючи коротко життєвий шлях М.Орисик, зауважимо, що після закінчення вчительського ліцею вона записалась до жіночого відділу УСС, де закінчила курси медсестер, працювала в шпиталі УСС на Вінниччині, потім приватною вчителькою у Вінниці, а в другій половині 1918 р. переїхала до Кам'янець-Подільського та влаштувалася секретаркою в губернську канцелярію, а коли оголосили конкурс в Капелу, успішно його витримала і стала хористкою [33, с. 174]. Вони під час гастролей по Європі, 21 липня 1920 р. взяли шлюб у православної церкви в Берліні. Михайлина була вірною супутницею В.Січинського, подарувала йому дітей Ярослава і Оксану, сповна розділила всі нестатки й перекурти, що випали на цю сім'ю в роки еміграції, значно пережила свого чоловіка і до останніх своїх днів берегла і поширювала про нього добру пам'ять [33, с. 174; 72; 73, с. 22; 74, с. 119].

Водночас співаки вчили французьку мову, лекції з якої щоденно від 12 до 14 год. у двох групах давала приват-доцент Кам'янець-Подільського державного українського університету Г.Ватич. Потім від 14 до 16 год. знову репетиції і так вони працювали аж до 22 березня [66, арк. 3]. О.Кошиць зустрівшись з членами Капели в Кам'янці-Подільському, писав, що вона “зробила на мене пряме страшне враження: і такого хорового дрантя я ще на віку своєму не бачив: партії не розмірні, співати не вміють, виють, як вовки, маса безголосих... Але приходилось братись і за цей хлам, бо інакше залишалось відмовитись від справи” [24, с. 15; 60].

Буденне життя членів Капели було звичним для тих часів, не вистачало найнеобхідніших продуктів, які співаки отримували за картками. Мешкали частково в міських готелях і на приватних квартирах за відсутності елементарних побутових умов, часто в холоді, через що декілька співаків захворіли на тиф [21, с. 348-349]. Міністр освіти І.Огієнко неприхильно поставився до Капели [10, с. 21], через що вона отримала кошти лише в березні – і лише 50 тис. крб. із раніше виділених 1°184°500 крб. [60]. Проте, незважаючи на всі ці негаразди, Капела все ж за півтора місяця провела значну роботу з підготовки свого турне до Франції, при цьому зауважимо, що всіма адміністративними питаннями турне (оформлення закордонних паспортів, отримання віз, придбання квитків тощо) займався О.Приходько. Хоча на цю поїздку уряд асигнував 1°142°500 франків, однак їх видали у неконвертованих гривнях, тому нездійсненою залишилася спроба пошити для членів Капели національні костюми [21, с. 349]. Через те, що Капела перебувала “в стані організації, тому не маючи ні повного комплекту співців, ні готового репертуару”, жодного її виступу в Кам'янці-Подільському не відбулося [25, с. 25], а вже 24 березня 1919 р. 77 (за іншими даними – 83) членів Капели [21, с. 349], пробувши тут майже два місяці в страшеному бруді [24, с. 16], виїхали за маршрутом Станіслав (нині Івано-Франківськ)–Стрий–Львів–Ужгород і далі за кордон.

Працюючи в дорозі, Капела добралась до Галичини, де місцеве громадянство дізнавшись “яку пропагандивну роль може відіграти в Європі Капела,

прямо носило нас на руках”. Загалом галичани, що “кохались у нашому співі, цінили і шанували нас та виказували нам всяку увагу”, але дуже “погано вели себе тутешні наддніпрянські діячі, різні “голови”, добродії та інші типи”. До Стрия Капела приїхала в Страсну середу і “тутешнє громадянство” привітало співаків із приїздом і з Великоднем та влаштувало для них обід на перший день свят [24, с. 15].

У Станіславові концерти Капели відбулися 11 і 20 квітня 1919 р., а 20 квітня Капела співала Великодню службу Божу в Стрию [10, с. 22]. 24 квітня Капела через Самбір і Сянки виїхала на Закарпаття і 25 квітня прибула в Ужгород, в “мадярське місто з українським населенням та чехословацькою владою” [10, с. 22; 40, с. 6]. Проте чехословацькі органи під впливом москвофільської агітації поставилися до Капели з недовір’ям і в перший же день усіх її членів заарештували. Лише завдяки немалим зусиллям Я.Нечаса, вдалося полагодити цей конфлікт і через п’ять днів Капела вирушила у Прагу, так і не давши на Закарпатті жодного запланованого концерту [10, с. 22; 14, с. 29; 23; 40, с. 7-10].

Капела, залишивши останні речі в Станіславові, майже “в чому мати породила”, як “якась кочова орда, яку страшно було підпускати до міста на гарматний вистріл” [24, с. 16] 30 квітня 1919 р. виїхала за кордон, придбавши перед виїздом в “якогось отамана-грузина 50 пудів цукру й круп”. До Праги Капела прибула як “банда” [60], чоловіки мали неймовірний вигляд: “неголені, здавалось, від початку світової війни обличчя” інший “патлатий до того, що коси звисали на плечі”. А їхній одяг, це просто жак: один в “обмотках”, пошарпаній солдатській шапці з дашком, “гімнастюрці” і без сліду спідньої білизни”; другий в “обідраному військовому кожусі, селянській шапці, з якої лізе клоччя, та в чоботях, що забули про підошви й закаблуки”; деякі “в шкіряній тужурці”; інші в “артилерійській шинелі з розпоркою до плечей”, “піхотній шинелі і “обмотках”, “гуцульському кожушку (кіптар), а на голові якийсь веселенький капелюшок “на бакир”. “Майже всі жінки в неймовірних пальто з солдатського сукна”: одна в “якомусь страшному кожусі навиворіт, з папахою на голові”; друга в “червоному пальті з церковно-співацького контуша, подарованого їй церковним диригентом”. А їхній багаж, – це “пакунки, старі валзки, скриньки солдатські, ящики, торби, відра, вузлики з хусток”. А ще від них “на верству несло цибулею й сивухою, бо з одчаю, холоду й голоду пили. Обличчя в усіх були сірі, чорні, зелені, брудні”. Тому й не дивно, що “всю цю “босоту” зараз же заарештовували, як тільки вона де появлялась на обрїю”. Тільки після втручання М.Чайковського та представників урядової інстанції для захисту чужинців від усяких насильств – “Чужинецького уряду” членів Капели звільнили, але забрали паспорти [24, с. 16].

З готелю майже не виходили, “доки пристойно не одяглися”, 130 тис. крон на одяг позичив посол УНР у Празі М.Славінський [60]. Концертами в Празі (11, 14, 15, 17 і 18 травня, 1 і 10 червня) Капела розпочала свою триумфальну подорож за кордоном і впродовж 11 травня – 18 липня 1919 р. дала 18 концертів у Празі, Пльзені (19 травня), Брно (21, 22 і 25 травня), Простейові (26 травня),

Оломовці (28 травня), Хрудімі (29 травня), Турнові (11 і 13 липня), М.Болеслави (17 липня) та Ічині (18 липня) [10, с. 23-24; 24, с. 16]. Більш ніж звичайна подорож Капели по Чехії була тріумфальною, про що відомий музиколог, професор З.Неєдлі писав, що її мистецтво “так глибоко народнє, що з нього безпосередньо промовляє до нас своєрідна чиста душа українського народу”. А музичний критик і диригент, професор Я.Кржічка стверджує: “Українці прийшли і перемогли! Дійсно, аж надто довго не знали ми про них і тяжко кривдили їх, коли несвідомо і без інформації з’єднували їх, проти їх волі, в одно ціле з російським народом. Наше бажання великої і неподільної Росії є слабим аргументом проти природи й волі цілого українського народу, для якого самостійність є всім, як була колись і для нас” [14, с. 29; 23; 26; 40, с. 6-10].

Із Чехії Капела виїхала в турне за маршрутом Австрія-Швейцарія-Франція-Англія-Бельгія-Голландія-Німеччина [14; 23; 40, с. 6-10; 70; 75; 76, арк. 30], але спершу завітала в давню західноєвропейську “музичну столицю” – у Відень [10, с. 24; 24, с. 17], у місто, що “голодувало, їло конину й довоснні анчоуси” [60]. Тут Капела дала сім концертів в “Академії фюр мюзік” і консерваторії [10, с. 24; 24, с. 17], співала для “українських інвалідів з італійського полону”, на цвинтарі на похороні українського вояка, потім у Бадені (13 серпня, 15 вересня), загалом було дано 10 концертів [10, с. 24-25]. Внутрішнє життя Капели йшло своїм порядком, проте “загал недоїдав” і чекав віз до Італії, Франції, Швейцарії чи Югославії, “взагалі куди-небудь”. “Настрій був препаршивий”, у Відні був “просто голод”, у “ресторанах годували киноною та шпинатом” [24, с. 17]. Проте не зважаючи на те, що Австрія після Першої світової війни була “дуже обкросена, німцям було не до концертів”, але й тут був успіх Капели, про що директор Музичної академії у Відні писав: “Рідко доводилось мені чути хорове діло таке досконале щодо згуку, інтонації, ритміки та динаміки”, які “прекрасні народні пісні, їх дійсне майстерне оброблення” [26].

У Відні Капела завдяки “дипломатичності” українського посла в Швейцарії М.Василька отримала візи до Швейцарії, і, не довго думаючи, вирушила 7 жовтня 1919 р. з Відня [10, с. 25], хоча грошей було “всього на три місяці”. Щодо візи до Югославії, то її представник погодився “надати її і вже були проштемповані наші пашпорти, але якийсь денкінський генерал підняв гвалт, що ми російські сепаратисти, – і в нас одібрали візу назад”. Візу до Італії “ми самі прострочили”, а вдруге її нам вже не дали”. Так Капела об’їхала майже всі країни Європи, а в Італії та на Балканах не була [24, с. 17]. В Швейцарія Капела дала 10 концертів, спочатку в Інсбруку, потім у Базелі (10 жовтня), Женеві, Берні (3 листопада) [10, с. 25; 24, с. 18], Цюріху і Лозані [10, с. 25], де місцева преса “називала геніяльним не тільки диригента Кошиця, а й самих співаків-виконавців, і зазначала, що українці не знайдуть собі конкурентів” [26].

Останній концерт у Берні – і ввечері 3 листопада Капела виїхала потягом до Франції [24, с. 18; 10, с. 25], яка після чистенької Швейцарії, “вразила нас хаосом і брудом, відчувалась війна”. Туманним ранком Капела була вже в Парижі, “серед неймовірного бруду на вулицях”, де в залі “Gaveau” (“Гаво”)

відбувалися концерти (6, 12 і 15 листопада) [24, с. 18]. Капела дала 25 концертів, у т.ч. по два концерти в Бордо і Марселі, по концерту в Ніцці, Ліоні [10, с. 25] і Тулузі (22 листопада) [10, с. 25; 24, с. 19]. Франція спочатку холодно прийняла досить широку рекламу Капели, але вже під час виконання французького гімну “Марсельєзи” “зривалися спонтанні оплески, публіка кричала, кидала вгору капелюхи, всі шаліли від ентузіазму”. Французький музичний критик Р.Шарпентьє писав, що “українське національне мистецтво залишається завжди здоровим, з іскрами веселості і бадьорості” [26]. А королева Бельгії після концерту сказала: “Моє серце на боці вашого народу, але ми, монархи – раби політики” [60].

Із Франції Капела направилася до Англії, а по дорозі влаштувала шість концертів у Бельгії, малій державі, але з дуже вибагливою публікою. Зокрема, виступала в Льєжі (3 і 5 січня 1920 р.) [24, с. 19], в Королівському оперному театрі “Ла-Монне” Брюсселя (8, 11, 14 січня), де одержала пальмовий вінок від королівських співацьких товариств [10, с. 26; 24, с. 19]. Пізніше В.Січинський писав, що “найбільший успіх української пісні, з цілої подорожі Капели по Європі, був у Фляндрії”, де в найбільшій залі Антверпена “Зоологічний парк”, що вміщала 7.000 слухачів, “публіка робила такі овації хором, що треба було очікувати довгі хвилини, доки зала заспокоїться і дасть можливість продовжувати програму” [42].

З Бельгії Капела переїхала до Голландії, “в країну води й дощу. Всюди канали, хмуре небо, хмурі люди... Місто старовинне, маленьке, чистеньке й тихе, мов наше село” [24, с. 14], де дала п’ять концертів, у т.ч. в Роттердамі (19 січня) [10, с. 26; 24, с. 14], в Королівському театрі, залі “Дірентай” Гааги (22, 25 і 29 січня) [10, с. 26; 24, с. 15], Амстердамі (24 січня) [10, с. 26], які стали загальним тріумфом і скінчилися “цілою маніфестацією” [24, с. 14] флегматичних голландців, що “втрачали рівновагу і вітали хор”, який співав так, що “їхній спів проходить крізь мозок і кості”, яка в українців “непереможна сила”, “які ми бідні народи Заходу” [42].

У Нідерландах Капела не дуже задержалася, поспішаючи до Англії, яка була головною ціллю подорожі, адже ще в Парижі співаки одержали візи. Вже 31 січня Капела виїхала північним морем до Лондона, де співаки дали концерти [10, с. 26; 24, с. 15] в “Queens Hall” (“Квінс-Голл”), в залі “Народної палати”, лондонському університеті (3, 6, 9, 13, 17 і 24 лютого) [24, с. 14]. Всього в Лондоні, де Капела перебула цілий лютий місяць, вона дала 10 концертів. Крім того, Капела влаштувала в Англії й декілька безплатних концертів, у т.ч. концерт духовної музики в “Christ Church” (“Квінс Гол”) при 2.500 присутніх, де англійський пастор Г.Бойде відправив молебень за спасіння України [10, с. 26; 31], виступав, за сприяння дружини колишнього вице-короля Ірландії лорда Абердіна, на з’їзді англійських жінок (10 лютого). Хоча концерти Капели відбувалися, але все відчутнішою ставала справа нехватки коштів, а від О.Приходька, що поїхав до Відня, “ні слуху ні духу. Ні про гроші, за якими він поїхав, ні про нього самого”, а між тим останні гроші “поворотного фонду”, тобто кошти зарезер-

вовані для “повороту хору в Україну, коли не буде на що подорожувати далі” підходили до кінця і це було найстрашніше [24, с. 14]. “Час ішов, гроші упливали”, а від О.Приходька за два місяці О.Кошиць “дістав тільки одного листа, але не про гроші, а з пропозицією, нічим не мотивованою, зменшити штат Капели”, на що відповів “досить гостро, що треба думати не про зменшення, а про гроші, а коли розпускати хор, то увесь”. Останній концерт Капели в Чізвік (околиця Лондона) мав “блискучий успіх” і навіть сам мер дуже дякував [24, с. 15]. В загальному майже всі критики сходилися на думці, що “коли в українців інші ділянки організаційного життя стоять так високо як і спів, то Українська держава буде першою на світі” і коли “спів цих синів і дочок могутніх козаків (з їх національного гімну) має доказати живучість раси, то Україна буде довго жити і процвітати” [31].

Після цього Капела, не маючи коштів, змушена була повернутися “просто на голодову смерть” до Бельгії. Кошти на переїзд надіслав посол УНР у Голландії О.Яковлів, якби не він, то “великий скандал вийшов би з Капелою”, “навіть на поворот додому нема грошей”. Впродовж березня 1920 р. Капела дала в Брюсселі 8 чи 9 концертів [24, с. 15]. На концерті 20 березня, який Капела давала “на користь незаможних учнів”, була присутня бельгійська корона Єлисавета і високі особи з королівського двору та міністри, які всі стояли при співі українського гімну “Ще не вмерла Україна”. Опісля королева звернулася зі словами подяки до співаків і зауважила, що цей вечір приніс їй багато приємного, адже вона “ніколи ще не чула такого чудового хору і співу та таких солодких пісень, як українські”. Королева і прихильник “єдиної неделімої Росії” міністр закордонних справ П.Гіманс залишили відгуки в “Золотій Книзі” Капели [26]. Крім того, Капела дала декілька спеціальних концертів: “для артистів, письменників, композиторів, журналістів” (27 березня); ювілейний сотий концерт Капели в консерваторії (28 березня) [10, с. 26]; на “користь робітничої соціалістичної партії” [24, с. 15]. Але вдруге виступити в залі “Зоологічного міста” Антверпена не дали, адже концерти Капели дають “небажані наслідки” [24, с. 20].

Внутрішні справи Капели “йшли своїм шляхом”, але О.Приходько не появлявся, тому розпочали збирати гроші “між тамтешніми українцями”, щоб “спровадити” Капелу до Америки. Тобто Капела намагалася “відістатись з державної опіки і стати на власні ноги й таким способом уникнути того постійного становища непевності в утриманні хору, яке було зв’язано з існуванням на державні гроші”. 7 березня Капела отримала з Америки лист-запрошення, де повідомлялося, що все готове, тільки чекають її згоди. Цей лист викликав “страшенну бурю”, “одні були за те, щоб рятувати справу як тільки можна і не припиняти роботи, другі – щоб усе залишити, бо поки О.Приходько буде вести справу так, як до цього дня, то хор в Америці може опинитись в такому ж становищі, як тепер”. Про ці події було вислано телеграму С.Пеллюрі, А.Макаренкові (Відень), Г.Сидоренкові (Лондон), Г.Супруну (фінансовий агент) (Берлін) і до О.Приходька. “З усіх боків отримано відмову помочі й порятунку”, а від О.Приходька телеграму: “Чекати моїх розпоряджень! До

Італії та Праги їхати забороняю!” і це тоді, коли у вічі членів Капели “заглядала голодна смерть”, не було навіть грошей, щоб добратись до Праги [24, с. 15].

У квітні О.Приходько прислав телеграму, що б їхали до Берліна і там давали концерти, адже посол УНР М. Порш, обіцяв дати гроші на її утримання [10, с. 27; 24, с. 15]. Водночас одержали телеграму від прем’єр-міністра А.Львицького: “Хай Капела зменшить благодійні концерти і сама про себе думає” [24, с. 15]. Наприкінці квітня 1920 р. Капела виїхала до Німеччини, адже “не було й так куди їхати” [10, с. 27]. Проте в Берліні її очікувало розчарування, адже М.Порш, який обіцяв віднайти кошти для Капели, повідомив: “Я й не думаю вас фінансувати! Це повинен робити Мартос і М.Ковалевський!”. Б.Мартос не прийняв О.Кошиця і Г.Тучапського, а М.Ковалевський прийняв їх “як рідних і ввесь час запевняв”, що дасть гроші на Капелу, але через три дні “виїхав невідомо куди”, а як стало відомо пізніше, він просто утік від О.Кошиця “чорним ходом”, адже не збирався фінансувати Капелу [24, с. 15].

Перший концерт відбувся в “Singakademie” (“Зінгакадемі”) у Берліні (28 квітня) в присутності берлінської музичної еліти, адже це були перші чужинці, що завітали після війни в Німеччину. В Берліні було скликало з’їзд професорів співу і диригентів Німеччини, на якому виступала Капела, щоб “показати йому своє мистецтво”. Всього в Берліні Капела дала 22 концерти (з них 7 безкоштовних) [10, с. 27; 31], у т.ч. щотижневі благодійні концерти у великій цирковій залі на 5000 осіб для робітників, на святі 1 травня, в астрономічній обсерваторії у Трептові та для чеської колонії [10, с. 27-28]. А також на прохання посольства УНР у Німеччині, концерт у таборі інтернованих вояків у Зальцвелелі, про який О.Чехівський писав, що збільшовичені вояки на “концерті нас мали побити, і не побили тільки тому, що “більшевицький резерв” із другого лягера не наспів на концерт” [15, с. 10]. Тобто дипломати використали Капелу “для своїх цілей цілком недипломатичного характеру”, що “було просто глумом” над співаками [24, с. 15]. Недаремно О.Кошиць з властивою йому прямою і різкістю називав їх “пройдисвітами, авантюристами, казнокрадами” і категорично виступив проти їхніх спроб нав’язати Капелі свої політичні цілі [16, с. 20]. Німецька преса свідчила, що виступи Капели були з мистецького боку блискучими, першорядними і ні “один із хорів гостей-чужинців, що співали в нас, не перевищили українського хору щодо звукової суцільності, прецизності і гнучкості ритму, чистоти інтонацій і одушевленості виконання” [31].

Незважаючи на всі успіхи Капели, її матеріальне становище ставало все гіршим і дійшло до справжньої скрути. Хоча її утримання передбачалося з державної скарбниці, але цього фактично не було і, – як згадує О.Чехівський, – адміністраторові доводилося займатися пошуком грошей у “різних українських міністрів” і “фінансових потентатів закордоном”, але без успіху [10, с. 28]. Це змусило встановити “прожиткову норму” для співаків 125 марок, але видавали випадково лише по 25-30 марок. Приходилося співакам “концертувати і співати “крізь сльози”, адже Рада Капели постановила: “Капели до офіційного наказу від вищої влади не розпускати, а тільки припиняти її

діяльність на деякий час за браком коштів. Зменшити її склад, звільнивши безголосих і не співаючих. Вийхати до Чехії і в очікуванні розпоряджень вищої влади, концертувати там, утримуючись на власний заробіток” [24, с. 15]. Капела, що досягла величезних художніх успіхів у містах Європи, в липні 1920 р. через нестачу коштів [23; 44; 70; 76, арк. 30] і конфліктні ситуації в своєму середовищі, припинила свою діяльність і розпалась на дві групи [24, с. 15; 30, с. 34-35]: “Приходьківську, яка називала себе “ідеалістами” [24, с. 15] і складалася з 21 хориста, серед них четверо галичан – О.Вахнянин, О.Пеленський, Р.Кирчів, М.Орисик (Січинська) та сімнадцятеро наддніпрянців – Л.Безручко, Г.Ватич, К.Здорик-Здориченко, Н.Машкевич, М.Приємська, О.Приходько, О.Приходько (сестра), В.Радченко, М.Роцахівський, С.Саєвська, В.Січинський, брати Ю. та Л. Татаріви, М.Терпило, С.Трухлий, Н.Царгородська, К.Якуненко [14, с. 39], які звалювала “всю вину за американську невдачу” на О.Кошиця; більша, “протиприкладська”, яка вирішила, що вертатись на Україну зараз не можна, а треба “утворити невеликий хор, щоб якось існувати”. Водночас, було зменшено склад Капели і звільнено “адміністративний апарат і абсолютно безголосих” [24, с. 15], після чого в липні 1920 р. настав остаточний “розпад” Капели. При цьому В.Січинський зауважує, що “так зване скорочення штатів” “виглядало просто як звільнення окремих осіб по особистим симпатіям адміністрації”, тобто всі звільненні були членами Вінницького, Київського та Кам’янецького національних хорів [3, с. 2]. З цього приводу група хористів на чолі з адміністратором хору О.Приходьком звернулася з листом до С.Петлюри, якого О.Кошиць розцінив як донос, де йшлося про те, що “Рада капели, яка йшла на руку ворожим і шкідливим елементам” у “найкритичнішому моменті” виключила з Капели 17 невігідних собі “націоналістів”, як їх “згрідливо” називав О.Кошиць. Звільнені вимагали від Головного Отамана втрутитися у ситуацію [22, с. 15]. Водночас, звільненні з Капели члени українських національних хорів, “зважаючи на свою національну свідомість, організаційні здібності й громадську дисципліну”, не покинули своєї праці, а “зорганізувалися в гурток і почали вживати заходів аби вийхати” в Україну, щоб “працювати серед свого народу” на Підкарпатській Україні, де значного поширення набув “український культурно просвітній рух” [3, с. 2].

Причини “розпаду” і внутрішньої кризи в Капелі, частково висвітлює “Акт ревізії УРК переведеної на доручення п. посла УНР в Берліні секретарем посольства д-р Володимиром Левицьким і урядовцем посольства Олександром Гуманським в часі від 9 до 24 липня 1920 р.”, де стверджується, що все це є наслідком “цілого ряду зовнішніх умов, які стояли поза Капелою й за які вона не несе ніякої вини”. Зокрема, “Капела, її подорож закордоном, була надто коштовним підприємством” з національної пропаганди без комерційного зиску, тобто утримувати себе вона не могла. Крім того, з боку урядових установ за кордоном вона не знайшла потрібної підтримки, адже більшість чиновників вважали, що вона “виконала своє завдання й може припинити діяльність”, тому під час її перебування в Берліні було остаточно припинено

державні субсидії. Це значно прискорило кризу, яка в середині Капели розвивалася майже з самого початку її заснування [10, с. 28], у зв'язку з різними підходами її членів до проблеми реалізації обов'язку в його співвідношенні із звичайними людськими амбіціями. Проте керівництво Капели не намагалось шляхом узгодження суперечностей створити цілісний мистецько-громадський колектив, навіть, навпаки, ще більше – “подрібнювало” її, що й спричинило згодом вихід із колективу окремих осіб і груп [30, с. 34-35]. Про ці події О.Кошиць пізніше згадував, що він не думав, що “прийдеться виставляти українське мистецтво перед Європою з реквізиторшами, машиністками, кооперативними баришнями, приятелями і другою публікою, що нічого спільного з хоровим співом не мала” [25, с. 41]. Адже, як писав О.Пеленський, він був прийнятний до Капели не із-за голосу, а швидше через те, що знав німецьку, англійську й французьку мови [25, с. 8]. Такими ж “антрепренерами” він вважає О.Приходька та викладачку французької мови Г.Ватич [30, с. 35].

На членів Капели значно впливала зміна її статусу – їхали на декілька місяців у концертну подорож, а поїздка затягнулася на все життя й більшість опинилась у вигнанні, одні “переймалися роз'єднанням із родинами, невизначеністю майбутнього, тужили за Україною”, для других виїзд був порятунком від “червоного” терору. А ті, що усвідомлювали надзвичайність її місії, слави, і мали найкращі голоси, мріяли про “самореалізацію, кар'єрне зростання та матеріальне забезпечення”, але, як зауважує О.Чехівський, таких людей було небагато [15, с. 5]. Проте всі співаки Капели змушені були стати політичними емігрантами, адже ніхто з них не бажав добровільно повертатися на Батьківщину, яка стала колонією більшовицької Росії [18, с. 84].

“Напрочуд лаконічно” перебіг внутрішнього життя в Капелі розкривають “щоденні записи з фіксацією основних подій та з окремими емоційними коментарями” зроблені С.Колодівною в “Журналі” Капели в період 4 лютого 1919 р. – 13 жовтня 1920 р. [14, с. 39]. Загалом, цей журнал-щоденник починаючи з другої половини травня 1919 р., мав вести кур'єр В.Січинський. Але 29 травня 1919 р. С.Колодівна з власної ініціативи зробила в “Журналі” власні записи. 12 вересня 1919 р. загальні збори Капели знову ухвалили доручити вести щоденник В.Січинському, проте С.Колодівна обурено заявила, що щоденника не віддасть нікому і продовжувала його вести [30, с. 39], записавши, зокрема: Антонович на загальних зборах скаржився на образу від Т.Георгієвської (18 травня); виник конфлікт з О.Приходьком (12 червня) [14, с. 39], про інцидент з В.Винниченком (24 липня) у Відні, коли той звернувся до співаків з “признанням, що несемо високо український прапор”, хорист В.Андрієвський відповів реплікою “який ви згубили” та про його залагодження О.Приходьком наступного дня [30, с. 27]. Проте 23 вересня С.Колодівна все ж віддала журнал О.Кошицю, а той – В.Січинському, але, як зауважує Н.Калуца, “про долю записів В.Січинського нічого не відомо” [30, с. 40]. Проте достеменно відомо, що В.Січинський опублікував свої спогади про гастролі “Артисти Української республіканської капели на Підкарпатській Україні” (1920) [3] і

“Українська республіканська капеля” (1954) [26; 31; 42], а також виступив із доповіддю “Відношення західноєвропейського громадянства до українського руху в зв’язку з подорожжю Української республіканської капелі” в Українському Клубі Кам’яниця-Подільського (13 листопада 1920 р.) [4; 5]. Пізніше О.Кошиць згадував про внутрішні конфлікти в Капелі: “Справа станула, і що буде в будучому, одному Богу відомо. Хор умер від тої хвороби, яку йому було прищеплено ще в Києві: на перше місце було поставлено не спів, а “політику”, що й призвело до “розколу, ненависті, недовір’я” [24, с. 15]. У Берліні Капела фактично перестала існувати та розпалася на три частини.

Капела виїхала з України фінансово незабезпечена і в подальшому неприхильне відношення деяких чиновників дипломатичних установ УНР до Капелі “дуже утруднювали умови її подорожі” [10, с. 21], тому й викликали різні непорозуміння у її внутрішньому житті. Л.Безручко пише, що через ці “всякі непорозуміння Капела не завжди була на висоті своєї високо художньої мистецької вартості”. Адже “психічна нервовість, внутрішня незгода ... туга за батьківщиною, фізична перевтома від одноманітного вагонно-мандрівницького життя” позбавляли співаків “внутрішнього натхнення, артистичності й робили їх механічними, шабльоновими, апатичними виконавцями концертної програми” [10, с. 28]. Вже з перших днів подорожі матеріальне становище Капелі було “настільки кепське, що вона мусіла шукати собі дешевшого ніж у Празі життя”. Тут у Празі виникли дві важкі перешкоди – брак грошей і труднощі з візами. Голова дипломатичної місії УНР в Празі М.Славінський та секретар О.Бочковський намагалися допомогти з візами та надали певні кошти (129.000 крон) співакам для придбання одягу [10, с. 23]. Проте співробітник місії Скар передав для Капелі лише 40 тис. чеських крон, і то лише після того як О.Кошиць написав йому розписку про отримання 50 тис. чеських крон [24, с. 17]. Кошти для її поїздки до Відня надав український кооператор-емігрант. Починаючи з Праги “скандали спалахували від безгрошів’я” постійно, адже Капела сама майже не заробляла, тому що давала “здебільш благодійні концерти”, а держава не платила – “воювала з поляками, Махном, Денікіним і червоними” [60]. Від фінансової кризи її рятували позички Дніпро-Союзу у Відні (2.000.000 крон), українських місій в Гаазі (5.000 гол. гульденів) і Берліні (353.000 марок) [10, с. 23].

Репертуар Капелі було сформовано ще в Києві, і його основу склали українські народні пісні в обробках В.Барвінського, М.Вериківського, П.Демущького, П.Козицького, М.Лисенка, М.Леонтовича, К.Стеценка, К.Ступницького, Я.Яциневича і самого О.Кошиця [16, с. 19], тобто творів, що “винятково переконливо засвідчували самотність і давність української культури”. О.Чехівський в свої спогадах стверджує, що “обговорення й затвердження репертуару відбувалося за участі і в присутності М.Леонтовича, К.Стеценка, Я.Степового, В.Кривусіва”, а О.Приходько в цьому “ніякої участі не брав” [10, с. 32; 14, с. 13]. Основу творів склали “Кантата про Матір Божу Почаївську”, “Ой пряду, пряду”, “Щедрик” М.Леонтовича, “Веснянки”, купальські

пісні, “Опеньки”, “По опеньки ходила” “Черевички” [2; 10, с. 32; 77, с. 72] і “Купальська справа” М.Лисенка [53, с. 23], шедрівки і колядки К.Стеценка, “На вулиці скрипка грає”, “Всі зірочки до купочки” О.Кошиця [2], “Марсельеза” [25, с. 83] і “Кде домов муй” [25, с. 51] в його аранжуванні [53, с. 23], коліскова “Ой ходить сон” В.Барвінського, “Ой у полі Баришполі” М.Лисенка і О.Кошиця та інші. Західноєвропейські критики зазначали відмінність характеру української пісні від московської, зауважуючи, що в українських “домінує сила, радість, життя і гумор та вогняний темперамент, а не слов’янська меланхолія” [10, с. 32]. Відомий критик Я.Крішка писав, що “українські аранжменти такі чисті і звучні, а разом з тим, при своїй складності, такі прості, як божа природа” тому, що П.Демуцький, О.Кошиць, М.Леонтович, К.Стеценко та К.Ступницький “виходять з даних (пісні), які з бігом часу випрацював і витворив сам народ і тільки доповнюють природну поліфонію в народному дусі” [24, с. 16].

Крім того, в концертах Капели постійно звучали зразки фольклору тих країн, у яких доводилось їй виступати: англійські, баскські, іспанські, французькі, чеські, шотландські та ін. [16, с. 19]. Проте О.Кошиць не однозначно відносився до музики інших композиторів. Так, 12 квітня 1919 р. він, виступаючи із промовою перед концертом у Станіславові, високо підносив “заслуги галицьких композиторів”, а натомість “ігнорував” музику галичан у практичній репетиційній роботі і відмовився включити до репертуару твори С.Людкевича (“Вечір в хаті”, “Чорна рілля”), Ф.Колесси (“Обжинки”), Д.Січинського (“Не пора”) та ін. Припинив розучування “Ой гуслі” Н.Вахнянина та “Колядки” М.Лисенка [53, с. 23]. Це викликало незадоволення членів Капели, які запитували “чому розучуємо лише Кошиця, поминаючи інших композиторів”. Аналіз концертних програм підтверджує, що серед виконуваних творів було 72 народні пісні в аранжуванні О.Кошиця, 22 – М.Лисенка, 15 – М.Леонтовича, 9 – К.Стеценка (вивчені чотири оригінальні хори не виконувалися), 4 – К.Ступницького та 12 – інших авторів, тобто Капела виконувала 72 композиції О.Кошиця і 52 – інших авторів [30, с. 23].

Щодо творів західноукраїнських композиторів, то в час підбору творів у Києві організаційний комітет не мав їх, “а те, що мали, не підходило до характеру програми”, адже Капела за кордоном мала “показати Європі душу і музичну творчість українського народу” у зв’язку з національно-державним відродженням України [25, с. 45]. “Репертуарний” конфлікт О.Кошиць намагався розв’язати, використовуючи творчі та виконавські аргументи, але при цьому був явно несправедливим, адже, на його думку, за цим стояла “тінь” О.Приходька, який у репертуарних справах часто посилався на “громадянські права” членів Капели [25, с. 68]. В підсумку О.Кошицю довелося долучити до репертуару декілька таких оригінальних творів, як: “Іван Гус” М.Лисенка, “Прометей”, “Над нами ніч” і “Сон” К.Стеценка, але західні критики висловилися, що вони нецікаві для музичного середовища їхніх країн через наявність у них “зразків чистого мистецтва” і репертуарне питання в Капелі більше не поставало [30, с. 25].

Особливе враження на глядачів справляло те, що Капела всю програму співала напам'ять і О.Кошиць, як вірцевий маестро, не вживав нот і диригентської палички, а диригував лише рухами й пальцями, ніби “малював кожну пісню, своїми рухами віддаючи її характер” [10, с. 30-31].

Розглядаючи заслуги окремих членів Капели, зауважимо, що “шалений успіх” мали пісня “Ой, у полі вітер віє” у виконанні бас-соліста Олексі Чехівського [77, с. 72], різдвяна колядка “Щедрик, Щедрик, Щедрівочка, Прилетіла ластівочка” у виконанні молодой солістки Ольги (Тусі) Приходько, яка “заспівувала solo після чого вступав цілий хор” [32, арк. 22]. Пізніше О.Кошиць писав, що “коронною точкою” репертуару Капели “в усіх краях впродовж п'яти з половиною років” був “Щедрик” М.Леонтовича [24, с. 17; 25, с. 67-68]. О.Чехівський в своїй праці стверджує, що найбільша заслуга в успіхах Капели належить диригенту О.Кошицеві, “бо хоч вартість української пісні незмірна, але щоб здобути признання цілого світу, треба було, щоб її заспівав Кошиць” [10, с. 30]. Великі заслуги в успіхах Капели належали помічниці диригента П.Щуровській-Росиневич, яка “винесла на своїх плечах усю чорну працю підготовки Капели до концертів” [10, с. 31]. В.Приходько в своїх спогадах писав, що О.Приходько, “не зважаючи на свою молодість, успішно справився зі своїми завданнями, маючи двох чи трьох помічників та допомогу відповідних наших посольств”, завчасно турбувався тим, щоб Капела, “приїжджаючи до якоїсь столиці і маючи усе підготовлене, виступала у Європі перед чужинним світом” [32, арк. 13].

Немалі заслуги в успіху Капели належали і її кур'єру В.Січинському, який хоча й не співав у хорі, але успішно виконав свою місію займаючись “укладанням контрактів на концерти в місцях перебування Капели, організацією її реклами, забезпеченням умов для роботи і проживання” [72; 76, арк. 30; 78, арк. 42 зв.]. Вільний від роботи час він використовував для ознайомлення з пам'ятками архітектури і мистецтва країн перебування Капела [14; 26; 72]. Про цей період “пізнання Європи” [70, арк. 2], вчений згодом писав: “Ознайомлення зі всіма пам'ятниками мистецтва і архітектури Західної Європи дало мені певні підстави і широкий кругозір для моїх дослідів над українською архітектурою. Особливо багато матеріалів здобув я, перебуваючи в Чехах і Прикарпатській Україні” [76, арк. 30; 78, арк. 42 зв.].

Концертна подорож Капели під керівництвом і диригентурою О.Кошиця, що тривала з кінця березня 1919 р. і до кінця липня 1920 р., стала сенсацією для головних країн Європи – Австрії, Англії, Бельгії, Голландії, Франції, Чехословаччини, Швейцарії та Німеччини [2; 21, с. 349; 58, с. 3387], які, по суті, вперше наочно познайомились з українським національним хоровим мистецтвом. У ході турне Капела дала понад 80 концертів, тільки в Ужгороді виступам української революції вдалося заборонити її виступи. В усіх країнах виступи 82 (за іншими даними 81 [61, с. 365]) хористів пройшли тріумфально, королів, президентів, міністрів, робітників і селян, які відвідували концерти, зачаровувала “краса і свіжість української пісні” [70].

Впродовж усієї гастрольної поїздки Капели її виступи мали величезний художній успіх і дістали виключно високу оцінку європейських слухачів і критиків. Капела тріумфально заявила про себе на концертних майданчиках і шпальтах численних часописів [21, с. 349], які вважали її своєрідним відкриттям України широкому світові, “про неї можна говорити лише з найбільшим подивом”. І все це в “найживішій зв’язку українських співаків з народною музикою ... українці вміють не тільки творити, але й співати свої пісні з повним розумінням що доступно лише незіпсованому творцю – народу” [8, с. 2]. Так, 10 серпня 1919 р. В.Винниченко в листі до О.Приходька писав, що діяльність Капели за кордоном “є багато раз кориснішою для нашої нації і державності, ніж діяльність різних комісій і місій, що витрачають десятки мільйонів народних грошей, діяльність яких нічим і ніде, хіба крім скандалів у ресторанах не означалась” [79, арк. 13]. С.Петлюра в своїй адресі “До Української республіканської капели” від 16 вересня 1919 р. писав, що “тріумф Капели виправдовує саму ідею висилки її за кордон для ознайомлення чужинців з творчістю нашого народу” і її “праця буде записана на сторінках нашого Державного й Культурного будівництва” [79, арк. 17].

Капела віщала “народам світу про те, що є на земній кулі держава Українська Народна Республіка (а не колонія Росії), є українська нація, і вона не вигадка, як це беззастанно твердили та й нині іноді твердять (!) наші вороги – російські шовіністи і всілякі невігласи, є великий український народ”, який зберіг свою прадавню і славу історію, багатющі традиції та високу, своєрідну музичну культуру, яка не тільки не поступається культурі інших народів, а навпаки, порівняно з ними часто глибша, змістовніша і багатша”. “Коли Україна конала в муках, наша велика чарівниця пісня, пісня благовісниця на повний голос лунала над світом у виконанні Української республіканської капели... і несла людям радість пізнання нового, невідомого для них хорového мистецтва та його геніального творця – українського народу, а відтак і самої новонародженої держави України, існування якої сотні років було покрите мороком невідомості”, – писав Ж.П’єсофіт у газеті “Вереске” від 21 листопада 1919 р. [18, с. 82]. Швейцарські часописи відзначали, що це не співаки співають, а “співає через них сам Бог”, вони довели, що пісня для українців – це їхнє “життя, історія і батьківська могила” [10, с. 32]. І це лише декілька відгуків, а таких рецензій, зібраних і виданих у Парижі (1929) окремою книжкою – понад 350, а ще “стоси рецензій”, відшуканих М.Головащенкою у закордонних архівах, – “свідчення тріумфальних концертів” Капели, які “несли до свідомості країн і континентів звістку про наш народ і його яскраве високолюдяне мистецтво” [20].

Не зважаючи на те, що концертне турне Капели країнами Європи здобуло славу для українського хорového мистецтва, її члени були змушені залишитися поза межами окупованої більшовиками України [45]. Так, після свого розпаду, основна трупа під проводом О.Кошиця, не зважаючи на неодноразові звернення-прохання різних українських і чеських діячів, прихильних до української

справи, влаштувати концерти на Підкарпатській Україні [3, с. 2] чи в “інших слов’янських землях, де про Україну не чують чи не хотять чути (Болгарія, Югославія)”, виїхала 7 серпня 1920 р. до Турнова (Чехія), де “майже бездіяльно сиділа” очікуючи “великої і багатой милості” від уряду УНР. А одержавши декілька мільйонів [3, с. 3] дала вісім концертів у Гожіце, Ірчині, Младі Болеславі, Новій Паці, Семлі, Турнові, Дойче Габелі (Німецьке Яблонне) [24, с. 20]. Через декілька місяців трупа перебралася до Варшави, серед них О. Курчинський, В. Туркало, З. Чехівська, О. Чехівський [34, арк. 1; 80], де, поповнившись новими співаками і співачками, створила Український національний хор. У Польщі О. Кошиць зустрівся з С. Петлюрою, який допоміг йому отримати мільйон польських марок [60]. Проти концертів хору у варшавській філармонії виступила газета “Жечпосполіта”, яка писала, що “ні один порядний поляк не піде” на ці виступи, але “непорядних” поляків, серед яких “весь музичний світ, вся література, весь дипломатичний корпус”, знайшлося дуже багато і всі квитки на “10 концертів були викуплені наперед”. “Почаївський кант (“Ой, зійшла зоря”)” в сольному виконанні баритона Н. Кузьміна, “Ой, у полі вітер віє” – О. Чехівського, а також “Веснянки” (М. Лисенка), в “яких жіночі голоси показали всю красу своїх українських тембрів, мали шалений успіх” [77, с. 72]. Взимку 1921 р. трупа розпалася на дві частини, одна під проводом О. Кошиця, маючи новий репертуар, поїхала здобувати славу українській пісні в Бельгію, Іспанію, Німеччину та Францію [44], але вже без доньки українського діяча, священика, о. Тимофія Туркало, В. Туркало-Журавель [81], яка виїхала в листопаді 1920 р. заміж за українського патріота, активного політичного діяча, члена Воєнно-санітарної місії УНР в Берліні А. Журавля. Шлюб вони брали у Кам’янці-Подільському, де їх і захопила “більшовицька окупація” [43, с. 191]. До речі, С. Колодїївна, залишаючись у групі під проводом О. Кошиця, конфліктувала й далі з членами хору, тому 6 жовтня за ініціативою П. Стеценка відбувся розгляд “Справи Колодїївни”, яка відмовилася давати пояснення і разом з В. Андрієвським подала заяву про звільнення. 11 жовтня 1920 р. скарбник О. Чехівський виплатив В. Андрієвському і С. Колодїївні по 7500 гривень і по 1095 крон [30, с. 40]. Трупа в 1923 р. виїхала в США [2; 26; 47, с. 27-28; 58, с. 3388], де в 1924 р. припинила свою діяльність [60].

Друга її частина, група із 35 співаків, у т.ч. альт-солістка Зінаїда та бас-соліст Олекса Чехівські, на початку 1921 р., створили хор “Прометей” (директор О. Курчинський, диригент Ю. Кириченко, пізніше Андрій Чехівський, а з кінця 1924 р. Олекса Чехівський) [59], який концертував у Німеччині та Іспанії [59]. 16 жовтня 1924 р. директор хору “Прометей” О. Курчинський підписав “контракт на п’ятимісячне турне по Франції з імпресаріоні Корнеєм” [27]. Крім того, О. Чехівський, разом із видатними діячами українського націоналістичного руху, подолянами – М. Вікулом, П. Герасименком, Л. Мосендзом, а також поетами Є. Маланюком, О. Телігою та іншими [82; 83], став одним із засновників і членом Легії українських націоналістів (ЛУН) – першої української націоналістичної організації, створеної 12 листопада 1925 р. у м. Поде-

бради (Чехословаччина) на об'єднано-му з'їзді трьох українських державницьких організацій [84; 85, с. 109] при Українській господарській академії (її професорами були подоляни – В.Приходько, В.Січинський, М.Левицький – Авт.). В 1929 р. ЛУН стала однією із засновниць Організації Українських Націоналістів [82; 84] у якій “прикилося вітання Чорних Запорозжів “Слава Україні!” [83]. Пізніше О.Чехівський, що концертував у трупі артистів під керівництвом К.Миколайчука, переїхав до Парижу [59; 86], де брав активну участь в житті української громади у Франції. Зокрема, 21 липня 1928 р. був головою її загальних зборів, які “заслухавши доклад голови громади І.Стасіва про діяльність Ради, з повним задоволенням констатували оздоровлення атмосфери, що прийшло головним чином після вибуття з громади п. Шаповала і його ближчих прихильників, що намагалися накинути громаді свій суто партійний напрямок”, замість того, щоб займатися об'єднанням української еміграції “в одну українську сім'ю-рідину” для продовження боротьби за волю і права українського народу, культурно-просвітної діяльності та взаємної допомоги [86]. Водночас О.Чехівський створив у Парижі власний хор і виступав з ним до 1949 р. [59]. Зокрема, хор виконав на концерті з нагоди народження Т.Шевченка інсценізацію “Посвячення ножів” з “Гайдамаків” Т.Шевченка з музикою М.Лисенка (1935), яку уложив і артистично виконав головну роль “благочинного” О.Чехівський, що справило на присутніх “глибоке враження” [87]. В 1936 р. він став артистом чоловічого ансамблю, а його брат А.Чехівський – хормейстером, новозаснованої колишніми членами Капели Української опери (директор і організатор М.Кучерів), яка невдовзі дала свою першу оперу-виставу “Запорожець за Дунаєм” в оркестрації та з доповненнями С.Євсєвського [57]. Крім того, О.Чехівський, як диригент, співпрацював з Театральним ансамблем (створений трупю українського театру з Полтави, який в роки Другої світової війни виїхав через Кам'янець-Подільський до Франції, де давав концерти в таборах і виступав перед американськими солдатами), беручи “участь в академії на честь Тараса Шевченка”, театральних виставах й естрадно-концертних програмах [88; 85, с. 109]. Він був депозитором архіву і бібліотеки С.Петлюри та його родини в Парижі, музичним критиком та музикознавцем [85, с. 109].

А.Чехівський (7.12.1879, с.Гороховатка – 12.12.1941, католицький дім “Нуазі ле сек” під Парижем [41]), після нетривалої праці в хорі “Прометей” та Українській опері, співпрацював з пресовою агенцією “Офінор” (Женева, 1938), що діяла під егідою Державного Центру УНР в екзилі [89]. О.Кошиць у статті “Помер Андрій Чехівський” (Нью-Йорк, 1942) пише: “Відійшов з цього світу один з тих незломних, висококультурних, активних українців давнього типу, які все своє життя віддавали українській ідеї й за неї клали голови”. “Суворий присуд долі, який тяжить над українським народом тяжким тягарем”, упав і на славу родину Чехівських: Віктор, славний український революціонер, поклав голову в Першій світовій війні; Володимир, прем'єр Директорії, та Микола, полковник синьожупанників і комендант м.Києва за Директорії,

загинули на Соловках; Андрій, тенор і диригент, помер у страшних злиднях і повній самотності; Олекса і Зіна тиняються на вигнанні. Доля тяжко відплатила “лицарям України, які ні разу не зганьбили українського прапора і не заперушили українського імені” [41].

Друга частина Капели на чолі з М. Кириченком, вирушила в турне по Іспанії [2; 26; 47, с. 27-28; 58, с. 3388], після цього із її співаків утворились різні хорові організації [125].

Найважче було третій групі співаків, так званим “приходьківцям” (прихильникам Олекси Приходька) [48, с. 98], яким адміністрація Капели не виплатила “ніяких ліквідаційних грошей (хоча в касі Капели було кілька десятків тисяч німецьких марок)” і вони залишилися “абсолютно без копійки грошей [3, с. 2]”. В.Приходько в своїх спогадах згадує: “Коли об’їзд столиць Європи закінчився і Капела рішила перенести свої виступи до Північної і Південної Америки” [32, арк. 13] О.Приходько “не захотів покидати Європи” [32, арк. 14] і разом із 18-ма національно свідомими колишніми членами Капели, серед яких В.Січинський з дружиною Михайлиною, наприкінці липня 1920 р. переїхали на Закарпаття та осіли в Ужгороді. Тут вони заснували Українське музично-драматичне товариство “Кобзар” (керівник Р.Кирчів, диригент М.Рошаківський, народився 26.01.1891 р., ус.Концеля на Поділлі – Авт.) [10, с. 29; 14, с. 10; 70, арк. 10; 90, с. 122]), а згодом і постійний український театр “Руський театр” Товариства “Просвіта” [2; 10, с. 29; 13; 26; 44; 45; 47, с. 28; 49; 58, с. 3388]. П.Стерчо в некролозі “Св. п. Олекси Приходька” (Нью-Йорк, 1979) писав, що О.Приходько ще в 1919 р. перебуваючи з Капелою в Ужгороді “познайомився з провідними українськими діячами Закарпаття”, що “промостило йому шлях до поселення в Ужгороді в 1920 р. з гуртом членів Капели” [45].

Вже 11 серпня 1920 р. музично-драматичний ансамбль “Кобзар” дав в Ужгороді перший концерт [3, с. 2; 14, с. 10], програма якого складалася з хорових та сольних номерів. Основу хору складали солістки колишньої Капели – альт (Ніна Машкевич – Авт.), сопрано (Марина Терпило, Ольга (Туся) Приходько, Михаїла (Михайлина) Січинська-Орисик – Авт.), які репрезентували творчість композиторів Наддніпрянської України і Галичини. Концерт, на якому були “присутні – крім місцевої влади, представники антантської місії”, пройшов з величезним успіхом, зал був переповнений [3, с. 2]. Цим концертом члени товариства “Кобзар” розпочали свою культурно-просвітницьку працю серед місцевого українського населення “руснаків”, “зустрінувши саме прихильне відношення” української, словацької і малярської публіки у містах і селах Закарпаття, де протягом двох місяців дали 35 виступів [3, с. 2; 10, с. 29; 44; 45; 46, с. 47-67; 70, арк. 10].

Високохудожні концерти товариства “Кобзар” викликали десятки похвальних рецензій місцевої преси [44]. Так, газета “Народ” писала, що “той хор артистів української Капели, співає, як небесні ангели; “Руська нива” – “Так красно співала капела, чи ангели. Спів очарував публіку, яка обсіпала хор квітами. То було щось чудесне, небесне”; “Наука” – “публіка фрапирована

була так, що не могла перестати плескати”. Гарні рецензії вмістила місцева “мадярська часопись, що має надзвичайно велике значення, маючи на увазі, що через місцеві відносини, завжди був наявний антагонізм поміж мадярами й українцями-руси́нами”, а також газета “Русин” та інші [3, с. 2], які виявили “признання й похвалу” членам “Кобзаря”, діяльність яких мала “велике національно-культурне пробуджуюче значення” [10, с. 29]. В жовтні 1920 р. “Кобзар” вирушив, але вже без Володимира і Михайлини Січинських, у турне по Словаччині, яке також мало великий художній, моральний і матеріальний успіх [3, с. 3].

Невдовзі драматичний гурток “Просвіти” запросив членів товариства “Кобзар” брати участь у своїх виставах “Ой не ходи Грицю” (14 вересня 1920 р.) [3, с. 3; 46, с. 52], “Ясні зорі” (28 жовтня) [46, с. 52], “Нагалка Полтавка” (2 грудня) [3, с. 3; 46, с. 52; 90, с. 122], “Вечорниці” та інші [3, с. 3], що викликало захоплення в населення [54, с. 147]. Дуже швидко члени товариства “Кобзар”, серед них і подоляни Олекса Приходько, Ганна Кирчів (дів. Ватич), Ольга Приходько, Михайло Рошахівський, В. Січинський з дружиною Михайлиною та інші, стали активними просвітниками [82, с. 7] та зробили вагомий внесок у становлення національної свідомості населення краю. До речі, членом “Просвіти” був і подолянин П. Кукуруза [54, с. 143-144].

Але, не зважаючи на те, що концерти “Кобзаря” мали великий успіх у глядачів, незначні фінансові надходження призвели до розпаду колективу [26; 47, с. 25]. На його базі, у співпраці з “Просвітою”, 15 січня 1921 р. було засновано український професійний театр “Руський театр” товариства “Просвіта” в Ужгороді [26; 47, с. 25; 48, с. 98; 54, с. 145;], який дебютував народною драмою М. Старицького “Ой, не ходи, Грицю, та на вечорниці” [45]. О. Приходько став диригентом хору і оркестру театру [44], а його акторами подоляни Ганна Кирчів (дів. Ватич), Ольга Приходько, Микола Рошахівський та інші колишні члени Капели [82, с. 7]. А. Волошин виступаючи на відкритті театру, говорив, що він “має бути храмом, котрий проповідує правду, чистоту звичаїв, благодні ідеали культурного життя” [91, с. 20]. Режисерами театру були М. Біличенко та М. Дніпрова-Приємська, з 1 квітня 1921 – Б. Кривецький, у серпні театр очолив М. Садовський [92, с. 170], але він був дуже невдоволений умовами праці, хоча “Руський театр” отримував “дуже схвальні відгуки від чеських діячів культури”. Через нехватку коштів для утримування театру [93, с. 175], конфлікт усередині трупи та з диригентом О. Приходьком, який наполягав на своєму варіанті постановки п’єси Ібсена “Примари”, Микола Садовський в 1923 р. залишив театр [46, с. 104]. Невдовзі керівником театру став відомий український театральний діяч О. Загаров [94, с. 53] і разом із ним в Ужгород переїхали талановиті актори – Г. Сочачева, Ф. Базилевич, Л. Гаєська [96, с. 28], а також Марія Морська (Петкевич-Фессінг), уродженка містечка Остропіль (нині с. Старий Остропіль Старокостянтинівського району). Ці актори суттєво зміцнили творчий склад театру та піднесли його мистецький рівень. О. Загаров докорінно змінив стиль і репертуар, замінив твори української класики най-

кращими творами світових драматургів, що значно розширило глядацьку аудиторію і викликало інтерес в місцевої інтелігенції [46, с. 109; 94, с. 53]. Проте невдовзі ситуація сильно змінилася, адже чеські урядові кола скоротили грошову допомогу театру [46, с. 141; 95, арк. 37-38] і влітку 1925 р. через нестачу коштів О.Загаров залишив театр [46, с. 142], а 1 січня 1930 р. “Руський театр” товариства “Просвіта” в Ужгороді офіційно припинив свою діяльність [95, арк. 37-38].

Крім того, товариство “Просвіта” організувало Руський національний хор, диригентом і керівником якого з травня 1921 р. був Олекса Приходько. Хор постійно виступав на державних, народних і релігійних святах, масових заходах, популяризуючи українську пісню. Його концерти мали надзвичайний успіх, і як згадував О.Приходько, – “після концерту багато присутніх записалися в члени хору... навіть сам віце-губернатор Еренфельд” [96, с. 13]. Хор під керівництвом О.Приходька з успіхом виступав до березня 1939 р. [97].

Крім того, О.Приходько був “запрошений на посаду учителя української мови і співу до учительської семінарії в Ужгороді”, де навчав учнів диригентському мистецтву, і вони, “розійшовшись по Підкарпаттю, створили по селах українські хори”, що стало великим кроком у справі національного відродження краю [32, арк. 14]. Так, у травні 1926 р. в Ужгороді відбувся фестиваль хорів Карпатської України, в якому взяло участь біля шістсот співаків і серед них виховані О.Приходьком керівники сільських хорів – Міньо, Повхан, Світлик, Шимоновський та інші [32, арк. 14; 98, с. 52]. Пізніше О.Приходько, “з ласки Божої блискучий викладач, людина виняткової точності, діловитості, чесноти та скромності”, завжди “акуратний, урівноважений, надзвичайний педагог”, зразок для всіх своїх учнів [98, с. 51], став професором руської мови Торговельної академії в Мукачеві, де одночасно був диригентом та організатором українських національних вистав [32, арк. 14]. Зокрема під його керівництвом учні академії поставили в міському театрі “Ревізора” та “Суєту” [98, с. 51]. Крім того, він “підготував до друку читанку на основі етимологічного правопису, бо фонетичним правописом не було дозволено видавати шкільні підручники” [98, с. 60]. О.Костюк (1967) оцінюючи працю О.Приходька писав, що він протягом своєї діяльності “намагався дати свою помічну руку туди, де відчував найбільшу потребу, а саме – в галузі літературознавства, театрального і музично-хорового мистецтва” [44]. І, коли б він “більше нічого не зробив, то цілком вистачало б його заслуг” для України [32, арк. 13].

Його дружина, донька священика, випускниця Маріїнської гімназії, колишня конференсьє, перекладач і сопрано-солістка Капели Ольга Приходько (дів. Ватич), у 1939 р. разом із родиною оселилася в Празі, де займалася науковою діяльністю, переклала на українську мову підручник з природознавства французького вченого А.Вагнера, виступала в українському музично-драматичному театрі “Май” (Прага), яким керував її чоловік О.Приходько, а син Андрій диригував оркестром театру [99, с.11], опублікувала дуже цінні спогади “Правдід Ілія. Родинна хроніка з життя подільського духівництва минулого століття”

(Ч. 1, 1966; Ч. 2, 1967; Ч. 3 і 4, 1968), “Кам’яне Серце” (1972), “З моря житейського... Розповідь з часів старого Поділля” (1972) та інші, копії яких зберігаються в родинному архіві А. М. Трембіцького.

Один із найвидатніших педагогів, український культурний діяч, диригент і драматург Олекса Приходько помер 8 лютого 1979 р. [32, арк. 15; 45], а його дружина, знана актриса і письменниця Ольга Приходько – 14 січня 1981 р. [100, арк. 1]. Обоє поховані на Ольшанському цвинтарі в Празі.

Ольга (Туся) Приходько в 1923 р. перебралася із Закарпаття [32, арк. 22] в Прагу, де співала в Українському академічному хорі студентів при Товаристві “Академічна громада” в Празі під керівництвом М.Рошахівського і П.Щуровської-Росиневич. Потім вийшла заміж за молодого науковця-історика, учасника бою під Крутами, Ігоря Лоського і переїхала з ним до Львова, де в них у 1928 р. народилась донька Олена. На жаль, І.Лоський захворів на туберкульоз і 27 травня 1936 р. помер [101]. Пізніше Ольга (Туся) вдруге вийшла заміж (за другим шлюбом Башко) [32, арк. 23], померла вона 5 травня 1996 р. у Львові.

Перекладач Капели та всіх її видань впродовж гастрольної подорожі по Європі, Ганна Кирчіва (дів. Вагич) разом із чоловіком у 1920 р. переїхала в Ужгород, де в 30-х рр. померла [9].

Сучасний дослідник Й.Баглай характеризує внесок колишніх членів Капели пише, що “чи не найбільше значіння мала їх праця на Закарпатті”, адже завдяки їй “настало національне відродження Срібної Землі й було підготовлено чудодійне перетворення Підкарпатської Руси в Карпатську Україну”, їхня праця “в значній мірі підготувала там національну революцію” [48, с. 97]. Т.Росул у праці “Музичне життя Закарпаття 20–30-х років ХХ століття” стверджує, що “одним із найважливіших чинників розвитку музичної культури” Закарпаття став приїзд у 1920 р. частини членів Капели, які підготували “ґрунт для створення професійної організації – Крайового хору вчителів, як основного репрезентанта хорового виконавства краю”. Вони, як виконавці, керівники музичних колективів, організатори концертів і викладачі музичних шкіл брали активну участь у культурному житті краю, що призвело до появи “лідерів серед композиторів і виконавців”, які “стимулювали процес професіоналізації регіонального музичного середовища” [49].

Колішній адміністратор Капели М.Чайковський після її розпаду в читав лекції з вищої математики в Львівському таємному українському університеті (1922–1924 рр.), брав активну участь в організації фізико-хіміко-математичного інституту в Одесі, де впродовж 1925–1933 рр. був першим проректором. 19 березня 1933 р. його заарештували в сфабрикованій справі “УВО” (Українська військова організація) та засудили до 10 років ув’язнення, яке відбував у таборі Кемь (Карелія), потім в Архангельській області. Після звільнення в березні 1943 р., викладав у Томському і Семіпалатинському університетах. Помер 7 жовтня 1970 р., похований на Личаківському цвинтарі у Львові [67].

А.Криськов у статті “Володимир Січинський: чеський період діяльності” (2000) пише, що В.Січинський виїхавши на початку 1919 р. з Капелою на гастро-

лі по Західній Європі і “дівзнавшись про встановлення на Поділлі радянської влади, вирішив не повертатися до Кам’янця-Подільського і від 1920 р. проживав у Львові” [102, с. 501]. Проте це не зовсім відповідає дійсності, адже після розпаду Капели в 1920 р. В.Січинський з дружиною Михайлиною деякий час мешкали в Ужгороді, де приймали активну участь в діяльності товариства “Кобзар” і “Просвіти”. Мандруючи під час першого турне з групою співаків і музикантів товариства “Кобзар”, В.Січинський виступав з лекціями і бесідами серед населення про Наддніпрянську Україну, про події української революції, а також зібрав багатий матеріал про матеріальну культуру та будівництво в регіоні, який згодом сповна використав у своїй творчості [47, с. 28]. В жовтні 1920 р. мандрівне театральне життя для вагітної Михайлини стало несприятливим [37] і подружжя Січинських, враховуючи що та родинні обставини (в одному журналі була вістка, що Євфимія Січинського розстріляли більшовики), повернулися з Ужгорода на деякий час до Кам’янця-Подільського [33, с. 174]. На щастя, вістка про батька виявилась неправдивою [33, с. 174; 46, с. 47]. Кам’янець-Подільська газета “Слово” від 9 листопада 1920 р. писала, що в “неділю 7 листопада відбулися організаційні збори Ради Кам’янець-Подільського Товариства “Просвіта”, на якому була “обрана президія (Управа) Ради Товариства”, а її головою став присутній на зібранні В.Січинський [103]. Але незабаром у місто остаточно вступили більшовицькі війська, які розгорнули червоний терор на Поділлі. Побоюючись стати жертвами репресій, в грудні 1920 р. В.Січинський разом із дружиною змушений був виїхати до Львова [104, с. 52]. В.Січинський і гадки не мав, що залишає Україну і рідний Кам’янець назавжди, що стане до кінця днів своїх емігрантом, розділить складну долю чужинця за кордоном і не здійснить своєї мрії – повернутись на Батьківщину, визнаючи за кордоном до кінця своїх днів лише паспорт Української Народної Республіки, не приймаючи іноземного громадянства. В.Січинський став відомим громадським діячем, гідним патріотом своєї Батьківщини, якій віддавав всі свої сили, знання та енергію, незважаючи на те, що радянська влада не тільки його цькувала, ігнорувала і не визнавала, але й заборонила цитувати і згадувати в публікаціях та занесла в список 50 своїх найнебезпечніших ворогів [52, с. 166].

Володимир Січинський помер 25 червня 1962 р. у Нью-Джерсі, а його дружина, сопрано-солістка Капели і актриса театру М.Садовського (Кам’янець-Подільський, Львів, Прага) Михайлина Січинська – 19 червня 1989 р. у Нью-Йорку. Обоє поховані на українському цвинтарі в Савт Бавнд Брук (Нью-Джерсі, США), де спочивають В.Приходько, О.Чехівська та багато інших відомих подолян.

Таким чином, не зважаючи на всі перипетії, виступи Капели в країнах Європи були тріумфальними, вони “яскравим потужним прожектором” освітлювали “незнання, необізнаність, що панували (і, на превеликий жаль, панують ще й досі!) в умах навіть інтелектуалів” щодо України як держави та її “свободолюбного, працьовитого і талановитого, співучого народу” [18,

с. 83]. Сьогодні про значення подорожі Капели не доводиться багато говорити – воно є очевидним і загально визнаним. Л.Безручко, оцінюючи значення концертної подорожі Капели, пише, що вона є “дорогоцінною вкладкою, золотою сторінкою в історії культурно-національного руху українського народу”. А вже з пісню на устах “ширила ідею визвольних змагань українського народу серед широких мас населення різних національностей”, популяризувала ідею самостійності українського народу, “розкривала його невичерпані скарби духовної творчості” [10, с. 30]. Завдяки Капелі С.Петлора інтернаціоналізував “українське питання пісню” і показав світові, що “повстає на півдні Україна, як країна пісень і радощів життя” [104, с. 425]. Душа захоплюється піснями Капели, які “виявляють глибоку віру, гордість, нахил до авантур, презирство до грошей, культ жінки і танця, і над усе прагнення до свободи” [105].

Отже, гастролі Української республіканської капели, членами якої були відомі особистості знаних українських родин Січінського-Чехівського-Січинського-Шандора і Солухи-Приходька-Герасименка-Філя, “не тільки виконали своє завдання, але перевищили всі покладені надії” [10, с. 30] і “запрезентувала перед Заходом високу музичну культуру України, – і була живим свідченням окремішності українського народу, його мови, історії й культури” [2]. Надзвичайний успіх концертного туру Капели, як однієї з найбільш резонансних культурних подій 1919–1920 рр. у Європі, “став atrakцією не тільки музичного співу, але справді звернув увагу цілого світу на оригінальність і високий мистецький рівень української культури [26].

Загалом про Українську республіканську капелу, її подорож та окремі виступи, її успіхи та невдачі, були опубліковані і продовжують появлятися сотні більших чи менших статей та заміток. Проте докладно праця як самої Капели, так і її членів, ще й досі висвітлена не в повній мірі і чекає на свого українського історика, мистецтвознавця та музикознавця.

Список використаних джерел:

1. Українська Республіканська Капела // Робітнича газета. Орган Центрального Комітету УСДРП (Кам’янець-Подільський). – 1919. – Ч. 434. – 16 січня. – С. 1.
2. Українська республіканська капела // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (17.03.2013). – Назва з екрану.
3. “С.” Артисти Української Республіканської капелі на Підкарпатській Україні // [В. Січинський] // Слово (Кам’янець-Подільський). – 1920. – Ч. 38. – 12 листопада. – С. 2-3.
4. Січинський, В. Відношення західноєвропейського громадянства до українського руху в зв’язку з подорожжю Української Республіканської Капелі. Доповідь в Українському Клубі Кам’янець-Подільського 13 листопада 1920 р. / В. Січинський // Слово (Кам’янець-Подільський). – 1920. – Ч. 39. – 13 листопада. – С. 4.
5. В Українськiм Клубі // Слово (Кам’янець-Подільський). – 1920. – 13 листопада. – С. 4.
6. “Моренко”. Українська Республіканська Капеля в Лондоні / Моренко // Наш

Шлях (Кам'янець-Подільський). – 1920. – Ч. 50. – 20 лютого. – С. 2.

7. Щербаківський, В. Життя і діяльність Олександра Антоновича Кошиця / Вадим Щербаківський. – Лондон: Накладом Української Видавничої Спілки, 1955. – 54 с.

8. Українська пісня. Ще про українську капелу // Україна (Кам'янець-Подільський). – 1919. – № 27. – 13 вересня. – С. 1-2.

9. Праця для Енциклопедії Українознавства // Наше життя (Нью-Йорк). – 1957. – Ч. 8. – вересень. – С. 14.

10. Наріжний, С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома Світовими війнами / С. Наріжний; Ч. 1. Репринтне видання 1942 року. 2-ге вид. – Львів; Кент; Острог, 2008. – 250 с., I-XX, 834 іл.

11. Nejedly, Z. Ukrajinska republikanska Kapela / Z. Nejedly. – Прага: [б. в.], 1922. – 68 с., іл.

12. Безручко, Л. Українська Республіканська Капеля; спогади з концертної подорожі по Європі / Л. Безручко // Народна Воля (Скрантон). – 1932. – Ч. 23-27.

13. Нові книжки й журнали [Лев Безручко. З пісню по світах і рідних закутках. – Нью-Йорк: [б. в.], 1951. – 128 с.] // Свобода (Нью-Йорк). – 1951. – Ч. 255. – 1 листопада. – С. 5.

14. Пеленський, О. Українська пісня в світі. Світова концертна подорож Української Республіканської капелі. Спомини учасника / О. Пеленський; Обкладинка В. Січинського. – Львів : Друкарня НТШ, 1933. – 62 с.

15. Чехівський, О. Моє слово (з приводу книжки “Українська пісня за кордоном”) / Олекса Чехівський // Українське Слово (Париж). – 1935. – Ч. 99; Окремий відбиток. – [Париж, б. р.]. – 16 с.

16. Гордійчук, М. Чародій української музики / М. Гордійчук // Україна (Київ). – 1989. – № 27. – С. 19-21.

17. Калущка, Н. Б. Мистецька діяльність Олександра Кошиця в контексті музики ХХ сторіччя. Автореф. дис... канд. мистецтвознав. / Наталія Борисівна Калущка; НАН України. Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М.Рильського. – К., 2001. – 21 с.

18. Головащенко, М. Олександр Кошиць і його хор як вісник світової слави української пісні / М. Головащенко // Народна творчість та етнографія (Київ). – 2004. – № 4. – С. 80-84.

19. Головащенко, М. Феномен Олександра Кошиця / М. Головащенко. – К.: Музична Україна, 2007. – 576 с.

20. Чудний, В. Зоряна година маестро / В. Чудний // Урядовий кур'єр (Київ). – 2008. – № 52. – 20 березня. – С. 7.

21. Семенко, Л. І. Подільські сторінки життя диригента Олександра Кошиця / Л. І. Семенко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського. Вип. 14. Серія: Історія: Зб. наук. пр. / За заг. ред. проф. П. С. Григорчука. – Вінниця: [б. в.], 2008. – С. 347-350.

22. Кошиць, О. Спогади / О. Кошиць. – Вінніпер: [б. в.], 1947–1948. – Ч. I-II.

23. Кошиць, О. З пісню через світ. Спогади / О. Кошиць. – Вінніпер: [б. в.], 1952. – Ч. I; 1970. – Ч. II; 1974. – Ч. III.

24. Кошиць, О. З пісню через світ / О. Кошиць // Україна (Київ). – 1989. – № 27. – С. 21; № 28. – С. 15-17; № 29. – С. 18-20; № 30. – С. 13-15; № 31. – С. 15-17.

25. Кошиць, О. З пісню через світ (Подорож Української республіканської капели) / Олександр Кошиць. – К.: Рада, 1998. – 326 с.: іл.
26. Січинський, В. Українська Республіканська Капеля / В. Січинський // Свобода (Нью-Йорк). – 1954. – Ч. 43. – 5 березня. – С. 2.
27. Колобов, О. О. Значення фондів особового походження для історико-біографічних досліджень / О. О. Колобов // Українська біографістика. Збірник наукових праць. Вип. 2. – К.: “РІО”, 1999. – С. 201-212.
28. Приходько, О. Пробудилася Русь... Закарпаття 50 літ назад (Спомини) / О. Приходько. – Нью-Йорк: Карпатський Союз ЗСА, 1972. – 32 с.
29. Січинський, В. Промова на святкуванні свого ювілею 15 грудня 1954 р. в Нью-Йорку; Зустріч з М.Грушевським / В. Січинський // Дукля (Пряшів). – 1994. – № 3. – С. 35-53.
30. Калуцка, Н. Приховане буття, або криза Української республіканської капели / Наталія Калуцка // Студії мистецтвознавчі. Театр. Музика. Кіно. – К.: Видавництво ІМФЕ, 2007. – Ч. 2 (18). – С. 34-42.
31. Січинський, В. Українська Республіканська Капеля / В. Січинський // Свобода (Нью-Йорк). – 1954. – Ч. 45. – 9 березня. – С. 4.
32. Короткий життєпис родини Приходьків, що народились і жили в бувшій Подільській губернії в роках 1884–1925. Склав Віктор Приходько 6 червня 1981 року. Родинний архів А. М. Трембiцького. Рукопис. Копія – 23 арк.
33. Січинська-Шандор, О. З Україною в серці / Оксана Січинська-Шандор // “Просвіта” в духовно-культурному піднесенні України: 36. наук. праць / За ред. В. П. Мацька. – Хмельницький: Просвіта, 2005. – С. 173-175.
34. Січинський, Я. Список членів Капели. Сімейний архів Ярослава Січинського (Кергонксон, США). Машинопис, липень 1994 р. Оригінал. – 1 арк.; Родинний архів А. М. Трембiцького. Копія. – 1 арк.
35. Капела О. Кошиця // Українська культура (Київ). – 1992. – № 12. – С. 36-37.
36. Склад хору (що виїхав з України) в 1919 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pisni.org.ua/articles/190.html (17.03.2013). – Назва з екрану.
37. Український хор “Прометей” // Свобода (Джерзи Сіті). – 1925. – Ч. 5. – 8 січня. – С. 1.
38. Алфавитний список випускниц Каменец-Подольської Мариинської гімназії: 1864–1919 гг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zhurnal.lib.ru/k/kitlinskij_a_a/kamenes.shtml (17.03.2013). – Назва з екрану.
39. Баженов, Л. “Просвіта” мовою документів / Л. Баженов, В. Мацько // “Просвіта” в духовно-культурному піднесенні України: 36. наук. праць / За ред. В. П. Мацька. – Хмельницький: Просвіта, 2005. – С. 8-27.
40. Наріжний, С. Українська пісня за кордоном / С. Наріжний. – Прага: [б. в.], 1941. – 42 с.
41. Кошиць, О. Помер Андрій Чехівський / Олександр Кошиць // Свобода (Нью-Йорк). – 1942. – Ч. 41. – 21 лютого. – С. 3.
42. Січинський, В. Українська Республіканська Капеля / В. Січинський // Свобода (Нью-Йорк). – 1954. – Ч. 44. – 6 березня. – С. 2.
43. Розгін, І. Лікарська обслуга Богданівського полку / Іван Розгін // За державність. Матеріали до історії війська українського. Збірник XI. – Торонто: Видає

український воєнно-історичний інститут, 1966. – С. 190-191.

44. Костюк, Ю. Олекса Приходько – диригент і педагог (До 80-річчя від дня народження) / Ю. Костюк // “Нове життя” (Пряшів, Словаччина). – 1967. – Окремий відбиток № 41. – С. 2.

45. Стерчо, П. Св. п. Олекси Приходька / Петро Стерчо // Свобода (Нью-Йорк). – 1979. – Ч. 58. – 15 березня. – С. 4.

46. Шерегій Ю.-А. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року / Ю.-А. Шерегій. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто; Пряшів; Львів: [б. в.], 1993. – 412 с.

47. Мушинка, М. Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини / М. Мушинка. – Пряшів: Союз русинів-українців Словацької Республіки, 1995. – 122 с.

48. Баглай, Й. Диригент школи Олександра Кошиця. До 110-річчя від народження Платоніди Іванівни Щуровської-Росиневич / Й. Баглай // Календар “Просвіти” на 2003 рік. Історико-краєзнавче видання / Укладач П. Федака. – Ужгород, 2003. – С. 97-99.

49. Росул, Т. І. Музичне життя Закарпаття 20–30-х років ХХ століття: автореф. дис... канд. мистецтвознав. / Росул Тетяна Іванівна; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського. – К., 2003. – 20 с.

50. Логвіна, В. Л. Кам’янецькі періоди життя Володимира Січинського / В. Л. Логвіна // Кам’янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв’язків: історія і сучасність: Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції. – Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2004. – С. 144-146.

51. Логвіна, В. Л. Кам’янецький період Володимира Січинського / В. Л. Логвіна // Кам’янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв’язків: історія і сучасність: Зб. наукових праць за підсумками Другої Міжнародної науково-практичної конференції. – Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2005. – С. 200-203.

52. Логвіна, В. Л. Володимир Січинський в науковому, громадському і освітньому житті України та української еміграції (перші десятиріччя – початок 60-х рр. ХХ ст.): дис. ... канд. іст. наук / Логвіна Валентина Львівна; Кам’янець-Подільський державний університет. – Кам’янець-Подільський, 2006. – 229 с.

53. Калущка, Н. Приховане буття, або криза Української республіканської капели / Наталія Калущка // Студії мистецтвознавчі. Театр. Музика. Кіно. – К.: Видавництво ІМФЕ, 2007. – Ч. 4 (20). – С. 23-28.

54. Стряпко, І. О. Товариство “Просвіта” в культурному житті Закарпаття 20-30 рр. ХХ ст. / І. О. Стряпко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N133-134/N133p143-148.pdf. – Назва з екрану.

55. Стряпко, І. Крайове товариство “Просвіта” і становлення професійного театру на Закарпатті в 20–30-і рр. ХХ ст. / І. Стряпко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/natural/vpnu/Ist/2009_15/.../123-130.pdf. – Назва з екрану.

56. Українська пісня за кордоном: голос закордонної музичної критики. – Париж: [б. в.], 1929. – 381 с.

57. Українська опера в Парижі // Свобода (Нью-Йорк). – 1936. – Ч. 82. – 8 квітня. – С. 1.

58. Українська Республіканська Капеля // ЕУ-П. – Львів: НТШ, 2000. – Т. 9. – С. 3387-3388.

59. Чуприна-Чехівський Олекса // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (17.03.2013). – Назва з екрану.

60. Кошиця іспанці назвали “божественною лисиною” // Газета по-українськи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/index.php?id=276994> (17.03.2013). – Назва з екрану.

61. Співоче поле України / В кн. Митці української пісні / Упоряд. Артишук Б. А. – К.: Вид-во “Молодь”, 2004. – С. 365.

62. Приходько Олекса // Енциклопедія Українознавства-П (далі – ЕУ-П). – Львів: НТШ, 1996. – Т. 6. – С. 2346.

63. Приходько Олекса Кіндратович // Митці України. Енциклопедичний довідник / За ред. А. В. Кудрицького. – К.: Укр. енциклопедія, 1992. – С. 476.

64. Приходько Олекса Кіндратович // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (17.03.2013). – Назва з екрану; Гамкало І. Приходько Олекса Кіндратович / І. Гамкало // Мистецтво України: Біографічний довідник / За ред. А. В. Кудрицького. – К.: [б. в.], 1997. – С. 491.

65. Читальня філії товариства “Просвіта” в м.Берегове (Закарпатська Україна). 1920–1935 рр. // Центральний архів вищих органів влади України (далі – ЦДАВОУ), ф.3965, оп.2, спр.7, арк.2.

66. Софія Колодїївна. Журнал Української республіканської капели. Рукопис // ЦДАВОУ, ф.3965, оп.1, спр.2, арк.3.

67. Пташник, Б. Й. Життя для народу (1991) / Б. Й. Пташник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ip.edu.ua/Institute/IFN/himath/history/.../Chajkovskuj-Aksiomy_dla_nashchadkiv.html (17.03.2013). – Назва з екрану.

68. Будзей, О. Родом з Підгороддя / О. Будзей // Подолянин (Кам’янець-Подільський). – 2003. – 5 вересня.

69. Будзей, О. Кам’янець театральний / О. Будзей // Подолянин (Кам’янець-Подільський). – 2005. – 25 березня.

70. Січинський, В. За українське мистецтво. Спогади 1900–1960. Сімейний архів Ярослава Січинського (Кергонксон, США). Машинопис. Оригінал. – 18 арк.; 3 архіву Я. Січинського. Січинський В. Із “Спогадів 1900–1960 років” / За ред. М. Мушинки // Дукля (Пряшів). – 1993. – № 3. – С. 49-52; Родинний архів А. М. Трембїцького. Копія. 18 арк.

71. Лист Ярослава Січинського до Анатолія Трембїцького від 16 липня 2011 р. Родинний архів А. М. Трембїцького. Оригінал. – 1 арк.

72. Закордонний паспорт В.Січинського. Сімейний архів Ярослава Січинського (Кергонксон, США). Оригінал.

73. Січинська-Шандор О. Спогад дочки про батька / О. Січинська-Шандор // Володимир Січинський та Україна. Матеріали міжнародної конференції. – К.: Абрис. – 1996. – С. 22-26.

74. Мацько, В. П. Стежками життя вченого (“Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини”) / В. П. Мацько // Майбуття (Хмельницький). – 1997. – № 8. – С. 4.

75. Біографія В.Січинського. Рукопис. Архів редакції “Українська загальна

енциклопедія” // Центральний державний історичний архів України, м.Львів, ф. 328, оп. 1, спр. 104, арк. 21.

76. Біографія В.Січинського. Рукопис. 30.10.1932 р. // ЦДАВОУ, ф. 3972, оп. 1, спр. 189, арк. 24-31.

77. Зайцев, П. Спогад про Олександра Кошиця. Вересень 1949 / П. Зайцев // Народна творчість та етнографія (Київ). – 1997. – № 1. – С. 66-73.

78. Автобіографія В.Січинського // ЦДАВОУ, ф. 3972, оп. 1, спр. 285, арк. 42 зв.

79. Читальня філії товариства “Просвіта” в м.Берегове (Закарпатська Україна). 1920–1935 рр. // ЦДАВОУ, ф. 3965, оп. 2, спр. 53, арк. 17.

80. Склад хору на Польщу (виїхав з Чехії) в 1920 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pisni.org.ua/articles/190.html (17.03.2013). – Назва з екрану.

81. Склад хору на Францію, Іспанію, Бельгію та Німеччину в 1921 р. (виїхав з Польщі) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pisni.org.ua/articles/190.html (17.03.2013). – Назва з екрану.

82. Баглай, Й. У вирі українського національного пробудження (До 115-ої річниці від дня народження видатного актора, директора і педагога в Карпатському краї Івана Трухлого) / Й. Баглай. – Ужгород : Гражда, 1999. – 23 с.

83. Іванченко, М. І словом, і ділом / Михайло Іванченко // Персонал Плюс (Київ). – 2010. – № 10-11. – 17-23 березня. – С. 12.

84. Легія Українських Націоналістів // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> (17.03.2013). – Назва з екрану.

85. Чехівський Микола Мусійович // Бухарева І. В. Репресовані діячі Української Автокефальної Православної Церкви (1921-1939): біографічний довідник / І. В. Бухарева, В. М. Даниленко, В. М. Окіпнюк, І. М. Преловська. – К.: Смолоскип, 2011. – С. 109-111.

86. Пятнують Шаповала // Свобода (Нью-Йорк). – 1928. – Ч. 200. – 23 серпня. – С. 2.

87. Інсценізація “Гайдамаків” Шевченка // Свобода (Нью-Йорк). – 1935. – Ч. 115. – 18 травня. – С. 1.

88. Гайдабура, В. Париж-Монреаль-Торонто / Валерій Гайдабура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ktm.ukma.kiev.ua/show_content.php?id=211-23k (17.03.2013). – Назва з екрану.

89. “Побратими” // Свобода (Нью-Йорк). – 1938. – Ч. 144. – 23 червня. – С. 2.

90. “Й. Б.” Українська пісня над Карпатами / [Й. Баглай] // Календар “Просвіти” на 2000 рік / Під. ред. П. Федаки. – Ужгород: Закарпатське крайове товариство “Просвіта”, 2000. – С. 121-123.

91. Баглай, Й. На вівтар єдності українського народу (Промова о. Августина Волошина при відкритті “Руського театру” товариства “Просвіта” в Ужгороді 15 січня 1921 року) / Й. Баглай // В кн. Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси). – Ужгород: [б. в.], 1997. – С. 17-20.

92. Василько, В. Микола Садовський і його театр / В. Василько. – К.: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1969. – 196 с.

93. Протокол XVIII Засідання Головного виділу товариства “Просвіта” дня 11. V. 1922. // Науковий збірник товариства “Просвіта” в Ужгороді. Річник V – VII (XIX – XXI) / Під. ред. П. Федаки. – Ужгород: “Два кольори”, 2003. – С. 175-177.

94. Нікеєв, В. Олександр Загаров і український театр / В. Нікеєв. – К.: “Мистецтво”, 1960. – 88 с.

95. Правління культурно-освітнього товариства “Просвіта”, м.Ужгород, 1920–1939 рр. // Державний архів Закарпатської області (далі – ДАЗО), ф. 72, оп. 2, спр. 147, арк. 37-38.

96. Баглай, Й. Олександр Загаров – визначний діяч “Руського театру” товариства “Просвіта” в Ужгороді (До 125-річчя від дня народження актора й режисера) / Й. Баглай // Календар “Просвіти” на 2002 рік / Під. ред. П. Федаки. – Ужгород: Закарпатське крайове товариство “Просвіта”, 2002. – С. 28-30.

97. Правління культурно-освітнього товариства “Просвіта”, м.Ужгород, 1920–1939 рр. // ДАЗО, ф. 72, оп. 2, спр. 17, арк. 12; спр. 21, арк. 7; спр. 24, арк. 24.

98. Шандор, В. Спомини. Том I. Карпатська Україна 1938–1939 / Вікентій Шандор. – Ужгород : МПП “Гражда”, 1995. – 388 с.: іл.

99. Печенюк, Л. Почесна членка Союзу українок України Тамара Сис-Бистрицька / Людмила Печенюк // Наше життя (Нью-Йорк). – 1999. – Ч. 3 – березень. – С. 10-12.

100. Лист Ярослав Січинського до Анатолія Трембійського від 1 березня 2003 р. Родинний архів А. М. Трембійського. Оригінал. – 2 арк.

101. “В. Й. П.” Д-р Ігор Лоський [Некролог] // Новий час (Львів). – 1936. – Ч. 119. – 30 травня. – С. 1.

102. Криськов, А. А. Володимир Січинський: чеський період діяльності / А. А. Криськов // Матеріали X-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції / Ред. кол. Винокур І. С. (відп. ред.), Баженов Л. В., Блажевич Ю. І. та ін. – Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський державний педагогічний університет, 2000. – С. 501-504.

103. Кам’янець-Подільське Т-во “Просвіта” // Слово (Кам’янець-Подільський). – 1920. – 9 листопада. – С. 3.

104. “Б. А.” Фляндрія і Українська Республіканська Капеля (на підставі фламандської преси) / Б. А. // Воля (Відень). – 1920. – № 9.

105. “Г. В.” Українська Республіканська Капеля в Бельгії і Голяндії (лист з Бельгії) / Г. В. // Воля (Відень). – 1920. – № 7.

Summary

The destiny of the members of the famous Ukrainian surname Sytcynski-Chekhivski-Sychynski-Shandory-Volodymyr Sychynskiy, a brother and a sister of the ex-head of the authority of the UNR Volodymyr Chehivskiy – Oleksiy, Zinaida, and also the members of the well-known Podil extended family Soluha-Pryhodko-Herasymenko-Phil – Oleksiy and Olga (Tusya) Pryhodko, Olha Vatysh in the activity of the Ukrainian Republican Chapel during its performances abroad through the countries of Europe (the March of 1919 – the July of 1920) and their activity after the collapse of Chapel are observed in the article.

Key words: Volodymyr Sychynskiy, Oleksiy Chehivskiy, Zinaida Chehivska-Kurchynska, Oleksiy Pryhodko, Olga (Tusya) Pryhodko-Loska-Bashko, Ольга Pryhodko (Vatysh), Ukrainian Republican Chapel, Podil.

Одержано 17 квітня 2013 року